

Pirmieji Lietuvių Žingsniai Amerikoje

(Atkelta iš 9 pusl.)

miesto nebuvo galima tikėtis. Neapsikęsdamas Ramanauskas pradėjo organizuoti lietuvius. Kada jau surinko apie 12 jaunų smarkių vaikų, apginklavo juos ir laukė arių mušėjų. Tiems irgi dideliame skaičiuje pasirodžius, prasidėjo karas. Airiai gavo gerai į kailį ir nuo to laiko buvo jau ramesni. . .

Kiek tada lietuviai uždirbdavo kasyklose, aiškių žinių neturim. Bet pragyvenimas buvo nebrangus. Pittstone pirmieji lietuviai apsigyvendavo daugiausia pas vokečius. Už kambarį mokėdavo \$5 per mėnesį; už tuos pinigus šeiminkė iškepdavo duoną ir išskalbdavo drapanas. Valgyt įnamiai pasigamindavo patys.

Nesąžiningi Grašiagaudos

Daug brangesnis pragyvenimas buvo didmiesčiuose, kur nesąžiningi grašiagaudos visada silpnėsiu už save išnaudoja. Štai ką 1885 metais Jonas Šliupas rašė iš New Yorko "Ausrai":

"Kada aš ir burs lietuvius atvažiuoti į miestą Naują Jorką ir apsistoti Castle Garden'e, tuojau atvyko gūvys vyrai kvieisti mus pas save į gėspadą. Gerai būtų pakeleivingam žmogui mieste turėti gėspadą. . . bet kad tai ateivis galėtų mieste apsigyventi pigiai! Tie, kurie jį kviečia į namus, reikalauja už nakvynę ant dienos po du dolerius, o ką suvalgytum pas juos, tai jie skiriamai parokuos. . . Prasciausias valgymas dėl vienos savaitės apsirokoja į 4 dolerius. . . brangumas įvairių daiktų dėl europėno yra neišpasakomas. . ."

Jonas Šliupas Dirbo kaip Bernas ir kaip Barzdaskutys

Pirmiems mūsų inteligentams Amerikoje buvo dar sunkiau, negu paprastiesiems darbininkams. Pavyzdžiui gali būti Jonas Šliupas. Jisai atvyko čionai 1884 metais. Jis buvo jau baigęs gimnaziją ir pradėjęs lankyti universitetą, bet pajutęs, kad žandarai ruošiasi jį areštuoti už platinimą "uždraustų raštų," pabėgo Šveicarijoni. Iš tenai jis buvo pakviestas į Prūsiją "Ausrai" redaguoti. Bet prie "Ausros" nebuvo iš ko gyventi, nes ji neturėjo nei 100 prenumeratorių. Todėl, suredagavęs du ar tris jos numerius, Šliupas nutarė vykti Amerikon.

Pasiklausyk dabar, ką jis Amerikoje rado:

"Atvykęs į Ameriką, pliumtelėjau lyg į vandenį. Mokslus pabaigti nebuvo pinigų ir angliškos kalbos nemokėjau. Arčiausia, kad nemokėjau jokio amato. Apšidairęs po Naują Jorką, jokio lietuvio ten gyvenancio nesuradęs, nuėjau į darbo biurą ir parsisamdžiau pas fermerį už berną Oxfordo pavietė. . . Butų viskas gerai įvykę, jeigu ne mano švelnios, nors ir didelės rankos, nepaprastai čiupinėti kietus daiktus. Atsirado baisios puslės: ant vienos plastakos ir pirštų buvo 24 tokios opos, o ant kitos 25. Negalėjau nei pirštų sulenkti, o ir skausmas nepakeliamas buvo. O čia norėjau korespondencijas rašyti į "Ausrai," taipgi ir laiškus. . ."

"Netrivojau ilgiaus. Pametęs darbą, pėsčias nuėjau keletą mylių, nešinas savo mantą ant kupros, lyg Lietuvos kromininkas žydėlis, ir atsiduriau aplinkėse Newburgho, kur po keletos dienų poilsio stojau dirbti į plytininčią. Tas darbas dar labiau mano rankas sužeidė. Todėl metęs darbą nuėjau pėščias į Naują Jorką, kur ketinai mokintis bent kokio amato. Ir iš tiesų pristojau prie barzdaskutystos, kurioje prasilavinęs, su kitu pus-lietuviu iš pusės įsitaies buvau jau savo "balnierne".

Taip Šliupas rašė apie savo gyvenimo pradžią Amerikoje.

"Burdingierių" Gadinė

Lietuvių buklė čia pradėjo gerėti tik tada, kai jų čia daugiau privažiavo ir pradėjo kurtis šeimynos, prie kurių viengungiai galėjo jau prisiglausti kaip "burdingieriai." Jie mokėdavo šeiminkė po \$1, kartais po \$1.25 į savaitę, už ką gaudavo guolį, kavos ir "zupės," bet mėsą, kiaušinius, duoną ir kitus dalykus šeiminkė pirkdavo jiems iš krautuvės "ant knygučių." Kiekvienas turėjo sau atskirą knygutę; krautuvininkas per savaitę rašydavo į tą knygutę, kiek jos savininkas suvalgė, o šeštadienį ateidavo pinigų išskolektuoti. Šeiminkė išskalbdavo ir drapanas savo "burdingieriams," ir lovas paklodavo. O lovų pristatydavo kiek tik tilpdavo, dažnai po dvi į kambarį ir kiekvienoj lovoj gulėdavo po du "burdingierius."

Po Revoliucijos Padaugėjo Inteligentų

Apie 19-tojo šimtmečio pabaigą ir 20-tojo pradžioje ateivybės banga smarkiai padidėjo. Nuslopinus caro valdžiai 1905 metų revoliuciją, Amerikoje pasirodė daug Lietuvos inteligentų, kuriems tėvynėje grėsė pavojus patekti į žandarų rankas.

Pasiremdamas imigracijos statistika, Girdvainis savo knygoje "Amerika" sako, kad nuo 1899 iki 1914 metų Amerikon atvyko 252,594 lietuviai—170,699 vyrai ir 81,895 moterys—ir daugiausia jų atvyko 1907 metais, tuoj po revoliucijos. Per tuos vienus metus Imigracijos

Biure buvo užregistruoti 28,884 lietuviai—18,716 vyrai ir 7,168 moterys.

Tame 1899—1914 metų laikotarpy Amerikon atvyko apie 250 lietuvių inteligentų.

Kiek atvyko lietuvių ankščiau, žinių nėra, nes Imigracijos Biuras pradėjo užrašinėti musikius kaip atskiros tautos ateivius tik nuo 1899 metų. Pirmiau visi ateiviai iš po Rusijos valdžios buvo užrašinėjami kaip "Russian," o kurie pasisakė esą katalikai, tuos užrašinėjo kaip "Polish."

Iki 1914 Metų Amerikon Atvyko 250,000 Lietuvių

Kad ir nėra ankstyvesnės statistikos, yra tačiau spėjama, kad iki 1899 metų musikių ateivių skaičius negalėjo būti didesnis, kaip 100,000. Taigi išrodo, kad nuo imigracijos pradžios iki 1914 metų Amerikon atvyko iš viso apie 350,000 lietuvių.

Kiek yra lietuvių Jungtinėse Amerikos Valstybėse dabar, sunku pasakyti, nes daug senųjų ateivių jau išmirė. Pagal 1930 metų cenzą, Lietuvoj gimusių lietuvių čia buvo 193,666, o čia gimusių—245,589.

KAIP KURSI MUSŲ KOLONIJOS AMERIKOJE

Pirmutinė lietuvių kolonija, kaip rodos, buvo Danvilės miestelis, Pensylvanijoje. Sakoma, kad 1869 metų pavasarį Silvestras Bruožis su keliais kitais lietuviais iš New Yorko miesto buvo nuvežti tenai prie tiesiamoj Reading gelžkelio darbų.

Tais pačiais metais du kiti lietuviai, Juozas Černikas ir Silvestras Ragaišis, iš New Yorko nuėjo tenai pėsti darbo ieškoti, ir taip pat gavę dirbti prie gelžkelio. Susiradus jiems čia uždarbių, pradėjo į Danvilę traukti ir daugiau lietuvių iš New Yorko. Sakoma, kad 1872 metais Danvilėje buvo jau apie 200 lietuvių.

Bet pasibaigus čia darbams, lietuviai iškriko į apie linkės kasyklas uždarbių ieškoti. Daugiausia jų tada susispietė "Samukuose" ir "Šenandopilėje"—taip musikiškai praminė Shamokin ir Shenandoah.

Daugumas pirmųjų mūsų ateivių buvo religingi kaimiečiai. Jie negalėjo suprasti, kaip žmogus galėtų gyventi be bažnyčios ir kunigo. Todėl kone visos lietuvių kolonijos Amerikoje kurės pradedant parapijomis, kurios vėliau pagarsėjo kruvinomis muštynėmis, bylomis ir kitokiais skandalais.

Shamokine 1871 metais lietuviai išvien su lenkais įkūrė šv. Vaitiekiaus savišalpos draugiją. Kaip rodos, tai buvo pati pirmutinė organizacija Amerikoje, nors ir ne vienių lietuvių. Vėliau musikiškai, taip pat su lenkais, pradėjo tartis apie bendros parapijos steigimą. 1874 metais atvyko į Shamokin kun. J. Juškevičia ir pradėjo organizuoti lietuvius su lenkais bažnyčiai statyti.

Kad neapsileisti savo kaimynams, shenandoah'riečiai irgi nupirko sklypą žemės ir pradėjo statyti bažnyčią, irgi su lenkais. Nors lenkų prie to darbo prisidėjo daug mažiau, tik vienas jų davęs tam reikalui \$5, tačiau bažnyčia buvo užrašyta arių vyskupui kaip "Polish Church."

New Yorkas ir Kiti Centrai

"Lietuviškos Enciklopedijos" autorių surinktomis žiniomis, 1871 metais New Yorke buvo įsikurusios tik dvi lietuvių šeimos—Adomavičiai ir Penkauskai—ir apie 20 viengungių.

New Yorke apsigyvenę lietuviai uždarbiaudavo daugiausia drapanų siuvyklose, cukernėje ir varių dirbtuvėje, Maspeth.

Jonas Šliupas vėliau rašė Prūsų "Ausrai," jog 1884 metais jis išgirdęs, kad New Yorko lietuviai šaukia susirinkimą. Nuvykęs jis į tą mitingą ir radęs apie 100 lietuvių, kurie tarėsi apie "reikalingumą lietuviško kunigo." Šliupas sakosi pasakęs jiems prakalbą ir pritaręs, kad kunigas reikalingas.

Brooklyno Williamsburge 1886 metais įsikūrė pirmutinė savišalpos draugija.

Chicagoje pirmutinė lietuvių organizacija buvo šv. Jurgio draugija, įsikurusi 1884 metais. Bet neilgai ji gyvavo. Lietuviai išvažinėjo darbų ieškoti kitur, ir šita draugija išnyko.

Tais pačiais 1884 metais įsikūrė šv. Jurgio draugija ir Newark'e, N. J.

1885 metais atsirado lietuvių parapija Pittston'e Pa. Tais pačiais metais įsikūrė šv. Jono draugija Baltimorėje.

Apie tą patį laiką Waterburyje lietuviai įsteigė Kosciuskos vardo draugiją, bet 1885 metais perkrikštijo ją į šv. Jono Krikštytojo draugiją ir pradėjo rūpintis apie parapijos kurimą.

Pirmutiniai Lietuviai Biznierių

Pirmutinis lietuvis biznierių Shenandoah'ry buvęs Jonas Bobinas, įsteigęs tenai valgomųjų daiktų krautuvę, vadinamą "groserne." Vincas Šimanskis atidaręs pirmą "lietuvišką bučernę," o Andrius Stankevičius—pirmutinę tautišką užėigą, kitaip pasakius—karčiamą. Pavašinęs savo tautiečius nekuri laiką alum, Stankevičius užsidėjo graboriaus biznį ir pradėjo laidoti numirtelius.

New Yorke pirmutinis lietuvis biznierių buvęs tulas J. Budišauskas nuo Mariampolės. Pramokęs truputį anglų kalbos, jisai užsidėjo New Yorke karčiamą ir eidavęs į "Kaslegarnę" (Castle Garden) pasitikti atvykstančių lietuvių imigrantų. Žadėdamas surasti jiems darbų, jisai parsiveždavęs juos savo karčiamon ir laikydavęs juos tenai iki jie praleisdavę visus atsivežtus pinigus, tuomet "parduodavęs" juos apie linkės fermeriams, pas kuriuos tie kalbos nemokantieji vargšai turėdavo dažnai dirbti vien tik už valgi.

Kitas lietuvis, įsitaies New Yorke saliuon, buvęs Vincas Jablonskis. Bet šis buvęs "visai kitoks žmogus."

Pirmutinę siuvėjų dirbtuvę New Yorke įsitaies Juozas Tamašauskas, gi Antanas Kupčiūnas įsitaies pirmutinę "lietuvišką kurpių dirbtuvę."

Pirmutinis "Bankininkas"

Bankų Amerikos lietuviai turėjo ne vieną. Chicagoje buvo "Lietuvos" leidėjo Olszewskio bankas, buvo "Kataliko" leidėjo Tananevičiaus bankas ir keletas kitų. New Yorke buvo Račkausko ir kitų įkurtas "Baltic States Bankas." Laikraščius skaitančiai mūsų publikai tie bankai savo laiku buvo gerai žinomi ir, tur but, dar nėra pamiršti. Bet nedaug kas žino, kad patį pirmutinį "banką" prieš daugelį metų buvo įsitaies Freeland mieste, Pensylvanijos kasyklų apie linkės, pagarsėjęs tais laikais Antanas Pajaujis, vėliau "Wienibes Lietuwninkų" "išduotojas."

Kun. A. Milukas savo raštuose apie tą Pajaujį paduoda šitokių informacijų:

"Ožkininkų kaimė, Punsko parapijoje, baudžiavai baigiantis gyveno ukinko Andriaus Pajaujo šeima. Pajaujai turėjo 40 margų ukį ir užsiaugino 5 sunus ir dvi dukteris. Vyriausius sunus, Antanas, 1873 metais iškeliauvo Amerikon laimės ieškoti ir kartu su savim atsivežė lenkę panelę."

Iš New Yorko jiedu nuvyko į "Samukus," kur Antanas Pajaujis dirbo nekuri laiką anglies kasyklose. Iš čia persikėlė į Hazletono apie linkės kasyklas. Mokėdamas lenkų ir rusų kalbas, Pajaujis pasidarė tarp vietos lenkų ir slovakių labai "mondry človiok." Ilgai nelaukdamas, jisai atidarė valgomųjų daiktų krautuvę Frelande, netoli nuo Hazletono. Kai angliakasiai ateidavo jo krautuvėn nusipirkti valgomųjų daiktų, jis visada parodydavo jiems didelę geležinę spintą, paaiškindamas, kad tai esąs bankas, kurio nei vagys išplėš, nei ugnis sunaikins.

Dabar tas "mondry človiok" bemokslų žmonelių akys pasidarė dar "mandresnis." Jie viską pas jį pirkdavo, o atliekamus savo pinigus duodavo palaikyti tame naujame "banke."

Ir taip Antanas Pajaujis visai nepasijuto, kaip tapo pirmutinis lietuvių bankininkas Amerikoje, sako Milukas.

Bet atsitiko nelaimė. Vieną gražią dieną pasklido gandas, kad tas "mondry človiok" subankrutavo. Angliakasiai puolė savo pinigų atsiimti, bet buvo jau per vėlu.

Pasirodė, kad Pajaujis buvo labai įsiskolinęs visokiems sandėliams už produktus ir neturėjo kuo užmokėti. Jo krautuvė buvo parduota iš varžytinių. O kaip su jo "banku"? Kai šerifas jį atidarė, tenai jau nebuvo jokių pinigų. Žmonės pradėjo verkėti. Verkė rankas laužydami ir Pajaujai. Esą, jie pasitikėję savo žmonėms ir davę produktus "ant kredito," todėl neturėjo kuo apmokėti savo bilų, ir štai, didžiųjų kompanijų sandėliai juos išlicitavę. . .

Milukas savo knygoje "Amerikos Lietuvių Organizacijos Sukaktuvės" tačiau tvirtina, kad netrukus Pajaujis persikėlęs iš Freeland į Plymouthą, pasivadinęs tenai Bendrift'u nusipirko didelius namus prie Main gatvės ir atidarė karčiamą. "Kitame karčiamos kambary buvo įtaisytas bankas ir užtvėrtos grotelės, padaryti langeliai, o prie sienos pastatyta didžiulė geležinė spinta—bankas. . ."

Taip iš paprasto dzuko, banko biznis padarė didelį poną Antaną Pajaujį. Be tų namų, kur buvo jo karčiamas ir "bankas," jis dar įsigijo netoli Forest City didelę farmą su ežeru ir hoteliu.

Netaip gerai sekėsi vėlesniems lietuvių bankams, kurie pasibaigė bankrotais. Matyt, jie nemokėjo bankrutuoti. . .

Mūsų Išėivijos Srovės

Iki dvidešimtojo šimtmečio mūsų išėivijos reikėsi tik dvi priešingos grupės, butent, katalikai ir Šliupo vadovaujami laisvamaniai. Bet vėliau, kai pradėjo aiškiau kristalizuotis ideologinės pažiūros, mūsų visuomenė pasidalijo į kelias sroves. Nepavykus 1905 metų revoliucijai Rusijoje, Amerikon privažiavo nemaža tos revoliucijos dalyvių ir, jiems čia vadovaujant, išaugo stipri Lietuvių Socialistų Sąjunga. Tuo pačiu laiku iš Šliupo laisvamanių atsirado vadinamųjų "tautiečių" srovė, iš kurios vėliau išėivystė dabartiniai sandariečiai ir tautininkai. Dar vėliau, kai po 1917 metų revoliucijos Rusijoje įsigalėjo komunistai, nuo Amerikos lietuvių socialistų atsilo kairysis sparnas ir pasivadino komunistais.

—S. M.

Kaip Kurėsi ir Augo "Keleivis"

(Atkelta iš 9 pusl.)

katalikų geriau mėgdavo "Keleivį."

Mirusios "Ateities" vietoje gimė "Sandara," kuri vargo keletą metų ir pasibaigė bankrotu (vėliau ji buvo atgaivinta Chicagoj).

Vadinasi, kovai prieš "Keleivį" South Bostone buvo įsikūrę net trys laikraščiai, ir visi suklupo. Ketvirtąjį buvo įkūręs kun. Kemešis ir pavadinęs "Darbininku," kad patiktų darbo žmonėms. Bet šiomis dienomis ir "Darbininkas" aplėdo South Bostone.

Tuo tarpu mūsų "Keleivius" sekėsi ir sekasi neblogai. Už tą pasisekimą kreditas priklauso ne vien tik jo leidėjams bei redaktoriams, bet taip pat tiems draugams bei draugėms, kurie ir patys mūsų laikraštį skaitė, ir kitiems jį užrašinėjo. Daug jų šiandien jau nebėra gyvųjų tarpe, bet kiti dar tęsia švietimo darbą toliau.

O laikraščius platinti ne lengvas darbas, ypač ne lengvas jis buvo seniau. Paduosime čia iš tų laikų seno mūsų veterano C. K. Brazevičiaus-Braze keletą atsiminimų:

Nors turėjome klausytis daug šmeižtų, sako jisai, bet nekrepim į tai dėmesio. Aš pats ir drg. A. Šatas buvome geri socialistai ir ėjome kartu per stubas—aš užrašinėdamas "Kovą," "Keleivį" ir "Sakę," o Šatas—pardavinėdamas socialistų knygas. Man dabar labai malonu tuos laikus atsiminti. . . Atsimenu kaip šiandien: vienai moterėlei Waukegano miestely pasilauk užrašyti "Keleivį," o ji kaip šoks:

—Ar nori tu, bedievi, kad paimčiau šluotą?!

Aš maniau, kad bus jau blogai, sako drg. Brazevičius. Bet moteris truputį pagalvojo ir sako:

—Ot, jeigu galėtum man užrašyti Maikį su Tėvu, tai būtų gerai.

Maikis buvo jai mielu nolu užrašytas. Išdrąsinę pradėjom jai siulyt ir daugiau literatūros. Šatas parodė jai knygelę "Socialistai ir Kunigai."

—Ne, ne, tokių tai man nerodyk!—užkrito šeiminkė. Bet pažiūrėjęs, kad prie socialistų čia pat ir kunigai, gal pagalvojo, kad kunigėliai čia akėja socialistus. Ji paėmė tą knygelę rankon ir—še pinigus!

Viena mergina Kenoshoj prisipirko daug socialistinės minties knygučių, vis manydama, kad jose kritikuojamas socializmas. Paskui, pamąčiusi laisvamanių išleistas "Davatkų Gadzinikas," mergina net nušvito:

—O, Dievulėliau, giesmės! Po kiek jos? . . . Duok man keturias! . . .

Buvo tai įdomūs laikai, sako drg. Brazevičius-Braze, ir malonu atsiminti, kaip mes tuomet platinom apšvietą.

Minėdami šiandien tuos garbingos kovos laikus, turime reikšti aukščiausios pagarbos tiems laikraščio rėmėjams ir bendradarbiams, kurių jau nėra mūsų tarpe, o tiems, kurie dar gyvi ir darbuojasi, linkime geriausios sveikatos ir energijos tęsti švietimo darbą toliau.

Išeivis ir jo Tėvynė

Išeivis geriausia tegali suprasti, ką reiškia žodis tėvynė, nes jis yra atskirtas, toli nuo jos. Taip sako didis lenkų rašytojas A. Mickiewicz, kuriam teko ilgus metus gyventi ir mirti tremtyje.

Atsiminimai gražina išeivį atgal į jo tėvynę. Žodis tėvynė jam skamba daug prasmingiau, turiningiau, negu jo prieteliui likusiam Lietuvoje. Jis prisimena tai, ko neturi, ko trokšta svetimoje žemėje; negirdi aplinkui gimosios kalbos, nesutinka tėviškes kaimynų, nemato taip pažįstamų pastatų, sodybų, medžių, nedalyvauja šventėse, darbuose, pasilinksminimuose, su kuriais augo. Čionai gi viskas ne taip. Lietuvoje likusieji nežino tėvynės ilgesio, to švelnaus skausmo dėl atsispyrimo nuo jos, ir kartu to paslėpto troškimo vėl įsijungti į ją ir ten gyventi ir mirti. Išeivis, nors jis būtų praturtėjęs, su malonumu prisimena vargingą tėvų namelį, kur buvo jauki motinos rankų globa, ir kur, jam beaugant, sklėdėsi pasaulis, gilesnis darėsi dangus, aiškiau spindėjo žvaigždės, o siela šildė žvilgsniai, šypsenos ir laimės viltis.

Tėvynė yra kažkas daugiau, negu gimtasis kraštas, negu jame gyvenę žmonės. Prigimtas malonus nusiteikimas ir palinkimas į tą aplinkumą, kurioje teko užaugti. Šimtus eilėraščių parašė visų tautų poetai, norėdami išreikšti savo ryšį su tėvyne ir įvertinti ją, kaip neišsenkamą kurybos šaltinį.

Tėvynė — tai likiminė tautos vietovė, kur protėvių kartų kartos, bekovodamos dėl išsilikimo, išsiskyrė iš kitų tautų skirtingų gamtos pažinimų, ypatingų žmogaus likimo pavokimų, savitu grožio pajautimu ir teisingumo supratimu. Kilmė, kalba, kultura, praeitis sujungė šeimas į atskirą bendruomenę, kurios narius dailimi pažymėjo ne tik tam tikrais būdo ar vidinių žymių bruožais, bet taipgi šiek tiek ir veido arba gyvio išvaizda.

Tėvynė — tėvų, protėvių žemė, tautos vieningumo ženklas ir sąlyga. Tėvynės balsas, numatydamas pavojų, žadina pavienį žmogų ar šeimą jungtis su kitomis šeimomis, sudaryti tautinę bendruomenę ir palaikyti ją, kad stiprėtų, šviesėtų ir būtų jam atrama. Eidamas tėvynės keliu ir naudodamasis protėvių palikta tautinę kultūrą lietuviai jaučiasi pažangesnis siekti tobulės visuomenės santvarką ir pats tapti tobulesniu.

Toliau būtų galima puošniai pagražinti posakiais dar aukščiau kelti tėvynės vertę, jei ne prievolė įrodyti, kad čionai pareikštos mintys yra teisingos. Dėja, tenka valandėlei stabtelėti garbinus mūsų tėvynę, kad būtų galima išlausyti neblantrius skaitytuosius, kurie vos susilaiko darę pastabą dėl perdidelio idealizmo ir dėl dalyko, kokis yra tėvynė.

Vieni skaitytųjų kaip kirta: „Nedera žemiškos tėvynės į pažangesnį kelti. Tikroji, amžinoji tėvy-

nė žmogaus yra pomirtinis gyvenimas aname pasaulyje. Lietuviškoji, airiškoji, lenkiškoji ir kitokios tėvynės tik atitraukia žmones nuo pagrindinio tikslo — rūpintis sielos išganymu. Dievo karalystės įgyvendinimas žemėje vienintelis uždavinys visų žmonių.“

Kiti skuba perspėti: „Atsargiau su tėvynės garbinimu. Ne vien lietuviai, bet ir kiti tautų žmonės kiekvienas garbina savo tėvynę ir pučia jos garbę tiek, kad kaimynui pareiškus bent kiek nepagarbos, ji (tėvynė) gatava sprogti. Fana-tiški ar savanaudiški tėvynės garbintojai be pertraukos kutena tautų patriotinį pasididžiavimą ir stengiasi įkalbėti, kad mes esame Dievo palaiminta tauta su ypatinga paskirtimi, kad visos kitos tautos ir jų tėvynės yra tik medžiaga didinti „išrinktosios“ tautos gerbuvį. Vokiečių, italų, japonų pavyzdžiai parodo, kur veda ir kuomi baigiasi išpastas tėvynės dievinimas.“

Treti abejingai klausia, ar nevertėtų mažiau kalbėti apie protėvius: „Ne kas kita kaip tik mūsų kunigaikščiai ir jų garbingi bajorai paniekino lietuvių kalbą, pakeitė ją kita ir nutautė. Jie nestėgė lietuviškų mokyklų, nespausdino knygų ir išnyko, palikdami bėmokusius valstiečius baudžiauninkus. Iš nemokytų, beturčių, suvargusių valstiečių maža galima pasimokyti. Protėviai nugyveno mūsų tėvynę. Jų pavyzdys ne stiprina, bet silpnina mūsų autinį atsparumą.“

Štai senosios kartos išeivis prisimena, koks jis basas, purvinas, sulopytas au-
o savo tėviškėje. Jis pasinaikaudavo ar liesai palie-
ne dėl Dievo garbės, o dėl neturto. Suaugusieji šeimos nariai ar samdiniai neturė-
jo savo net kampo troboj. miegodavo tvarte su gyvu lais.

Keliai neišklampojami Darbai dirbami be mašinų nuo atsikėlimo iki atsigulimo alsono kūną ir laiką paamsėjo protą. Sudėjus 3 metų samdinių, ar 4-5 metų samdinės algą, galima buvo išpirkti laivakortę į Ameriką tik vienam žmogui. O mokslas — žiemos metu rušiškoji mokykla. „Nėr ką čia daug kalbėti. Tėvynė buvo mums ne motina, o bėdruomenė ir palaikyti ją, kad stiprėtų, šviesėtų ir būtų jam atrama. Eidamas tėvynės keliu ir naudodamasis protėvių palikta tautinę kultūrą lietuviai jaučiasi pažangesnis siekti tobulės visuomenės santvarką ir pats tapti tobulesniu.“

Atvykęs Amerikon prieš antrąjį pasaulinį karą skaitytos žerdamas su pagieža žodžius, sako: „Tėvynė apvylusi sudėtas į ją viltis. Vos spėjo Lietuva apginti savo nepriklausomybę nuo išorinių priešų ir nueiti keltą varnų demokratinio tvarkymosi keliu, kaip grupė demokratijos priešininkų, dalies kariuomenės tal-
kininkaujama, nuvertė teisėtą vyriausybę ir, užgrobu-
si valdžią, panaikino politi-
nes piliečių teises ir laisves. Streikas buvo skaitomas vienu didžiausių nusikalti-
mų. Bemaž visą nepriklausomybės laikotarpį Lietuvo-
je buvo karo padėtis ir vei-
kė karo lauko ir kariuomenės teismai civiliams žmo-
nėms. O mes didžiuojamės aukšta mūsų kultura.“

„Tėvynė su savo sociali-
ne įstatymavyste buvo at-
silikusi Europoje bene tre-
čioje iš galo vietoje. Sim-
tai ukininkų sodybų buvo
leidžiamos parduoti iš var-
žytinių. Net ukininkai su-
bruzdo prieš diktatorinį re-
žimą ir pareikalavo sau de-
mokratinę teisę. Tuo tar-
pu pasireikšdavo burių ap-
jakėlių, kurie jau nesitenki-
no tariamai nuosaikiai dik-
tatura ir siekė įvesti Lietu-
voje tokią griežtą diktatu-
rą, panašią į Hitlerio Vo-
kietijoje. Štai jums ir tėvy-
nė.“

Dabar, kada Lietuvoje
žmonės pastatyti į vergų
vietą ir palengva išmarina-
mi, kada tremtiniai pusplū-
kia išeko sau prieglaudose
po visą pasaulį, lengva save
apgaučianti jausmingais
pasakojimais apie tai, kaip
tėvynėje buvo gera visiems
gyventi, kokia miela buvo
toji netvarka, toji diktatu-
ra, tasai ten gyvenimas.

U. S. A. pilietis lietuvis
klausia: „Sir, pasakykite
kas pasidarytų su Amerika,
jei visų tautų čionai gyve-
nantieji žmonės imtų žiūrėti
vien tik savo tėvynių už-
jūryje? Teko girdėti, kad
nepriklausomoje Lietuvoje
lietuviams nelabai patiko
kai kitataučiai rupinosi sa-
vo tėvyne, savo tautine kul-
tura. Mano nuomone, tei-
singiausias pasakymas yra
tas: kur gera ten ir tėvynė.
Tat ir jūs vieton kalbėti ar
rašyti apie tėvynę, geriau
sunaudotumėte tą laiką ko-
kiam nors būdu padaryti
ar šiaip uždirbti viršaus ke-
letą dolerių.“

Šie ir dar kiti nenugirsti
priešaištai dėl tėvynės ver-
tės išeivini gula našta ant
pečių visų tų lietuvių, ku-
rie susirūpinę tautinės sa-
monės išlaikymu ir jos ug-
dymu svetimoje žemėje,
kurie aukomis, darbais ar
priturimu stengiasi greičiau
riarinti Lietuvos išlaisvi-
nimo valandą, ir kurie nesi-
tenkina vien tik „duona“ ir
patogumais kasdieniniams.

Mes visi nujauciamė, kad
Lietuva, mūsų tėvynė, bran-
gi mums visiems kartu i-
šiekvienam skyrium, lygia
socialistui, kaip tautininkui
ir sandariečiui liaudininkui
ir krikščioniui demokra-
tui, lygiai katalikui, kaip ir
kitaikiui ir ateistui, lygiai
turtininkui, kaip ir beturčiui
ir mokytam ir bemokslui.

Kas reikėtų atsakyti
aukščiausiai išardytas pasta-
bas dėl tėvynės?

Kas ir kaip riša išeivį su
gimtoju kraštu ir tauta
nuo kurios kamieno jis a-
sisikyrė laikinai, ar visai
laikui? Kokie uždaviniai
ar prievolės atžvilgiu tėvy-
nės tenka lietuviui išeiviui
socialistiniui pažiūrų?

Ar iš tiesų mūsų tautinė
ir valstybinė bendruomenė
yra tasai vienintelis teisin-
gas kelias, kuriuo eidamas
lietuvis tegali siekti vis
aukštesnių kultūrinių tiks-
lų?

Svarstydami, reikėdami
savo nuomonę ir dalyvau-
dami diskusijose žodžiu ar
raštu „Keleivio“ skaitytojai
sugebės išsiaiškinti šiuos
opius ir dėmesio vertus
klausimus.

J. Liudžius.

Juo didesnė bus Tavų
Lietuvai gelbėti auka, juo
Tėvynė bus Tau labiau dė-
kinga. Aukais priima Ame-
rikos Lietuvių Taryba ir jo-
kyriai.

Mainerio Pazintis su 'Keleiviu'

(Ištrauka iš Dr. A. Margerio Romano „Šliuptynių“)

Užsidaręs savo kambary-
mės, kokios, sako, Ameri-
je vienui vienas, Rokas
mastė, apžvelgė, ką Nauja-
me Pasaulyje ligi šiol yra
matęs, patyręs, išmokęs, iš-
kentėjęs. Ir ilgai jis taip
mastė, svarstė, sprendė,
dažnai pasisaukdamas į sa-
vo samonę gyvus vaizdus
liudytojų, tuo sustiprindam-
as įsigytus įspūdžius ir
mintis, kurias tuo tarpu jie
sukėlė. Jis nerimo, vaikšti-
nėjo po kambarį; paskui
atsisėdo prie stalelio ir įsi-
kniaubė į abidvi rankas. Kaip
ilgai jis taip išbuvo, nežinia;
tik tiek gerai žino-
ma, kad, pakėles galvą, ro-
dos, visai netyčiomis pamatė
krūvą laikraščių — tų laik-
raščių, kurių „baisius“, „be-
dieviškus“ ir „prakeiktus“
vardus dar Lietuvoje buda-
mas girdėjo — girdėjo baž-
nyčioje, bobinčiuje, švento-
riuje, gatvėje prie bažny-
čios, smuklėje ir visur kit-
ose, kur tik susitelkia dievo-
baimingi žmonės, kur tėra
karštai garbinamas ir gina-
mas Dievo vardas, o smer-
kiamas ir keikiamas šėtonas
ir jo bičiulių — šliuptynių,
socialistų, bedievių, parma-
zonų ir lietuviško antikristo
Amerikoje, Dr. Jono Šliu-
po. O tie laikraščiai buvo:
„Keleivis“, „Kova“, „Lietu-
va“ ir „Tėvynė“. Kažkas
dabar gundė, net masinė
masino Roką šituos laikraš-
čius pavartyti, akimis per-
bėgti, tik jau, žinoma, ne
skaityti.

„Stipriai, „iš visų jėgų“,
Rokas tikėjo išsišėmimo galia-
o, jo išmanymu, išsišėm-
valiojo nuplauti susiteršusią
tikinčiojo kataliko sąžinę
ne prasčiau, kaip muilas su
vandeniu kad nuplautų
murziną žmogaus veidą.
O vis dėlto dabar nebeis-
turėjo: vieną iš kruvos laik-
raščių paėmė ir, kaip tyčia,
„Keleivį“!

Jo pirštai virpėjo, širdis
krutinėje purtėsi, plaučiai
kvapo nebeteko, siela ap-
stulbo, akys merkėsi, o no-
sis pakrypo į šalį, tarsi nuo
kokios dvelsienos.

Bet kai jis perskaitė — ži-
noma, baisiai save spausda-
mas — labai stambių raidžių
antraštė, štai šita, „BAISI
NELAIMĖ ILLINOJAUS
KASYKLOJE: ŠIMTAI
ANGLIAKASIŲ ŽUVO:
JŲ TARPE LABAI DAUG
IR LIETUVIŲ“ — staig
plačiai atsivėrė jo akys ir
jis ėmė toliau skaityti: „Du-
jos sprogimo kasykloje, pas-
kui kilo ugnis. Jei kurie iš
išliko gyvi nuo baisaus
sprogimo, tai žuvo nuo lieps-
nų ir dujų. Viršuje
prie šafto, šurpulingi vaiz-
dai: moterys verkia, plėšo-
si, alpsta, laukdamas iške-
liant savo vyrų; vaikai,
motinų sijos sukibę, kly-
kia, laukdami iškeliant sa-
vo tėvų. Bet dažniausiai iš-
kelia tik sudegusius, pajuo-
dusius, atpažinti jau nebe-
galimus lavonus. Tada puo-
la moterys prie šafto — pa-
matyti, ar dar gyvi jų vy-
rai arba jų mylimieji. Pa-
mačiusios tik nuodėgulus
dar labiau jaudinasi, dras-
kos, alpsta, žemės krinta.
Ir taip per dieną — naktį su
vaikais laukia — laukia su
išverktomis akimis, nubalu-
siais veidais, rūpesčio, bai-
mės ir nevilties iškankin-
tais. Iš visų apylinkių, net
iš Chicago, atvažiuoja
daug žmonių pamatyti šios
didžiausios požemių nelai-

skaitė ir šypsojosi. Baimės
rukai išstipro jo veide, sielos
įsitępimas atsilėjo ir šir-
dis aprimo, kaip paprastai
kad esti, kai gauna žmogus
gero humoro paragauti, tar-
si seno vyno taurę išlenkti.

Šita labai šurpi, skaus-
mo, ašarų ir kraujo kupina
žinia, tarsi visos žemės
magnetas, pritraukė Roką
prie laikraščio, ir jis, rodos,
nei neįėjo, kaip suklumpo
jo skiltis, darbo žmonių
vargams ir skriaudoms skir-
tas. Beskaitydamas net ir
vakariene pamiršo, kelis
kartus šaukiamas, neatsile-
pė. O gal nei negirdėjo,
nes kitokie balsai dabar
už jo ausyse: balsai ver-
kiančių moterų, klykiančių
kudikių, laukiančių prie ka-
syklos savo maitintojų. ...

Antanas nustebė, pa-
matęs Roką laikraštį be-
skaityti. ... Ir kaip gi!
Juk pirmiau Rokas iš tolo
sitų laikraščių baidydavosi.
... O dabar — laiko savo
rankose — tose pačiose ran-
kose, kur pirmiau tik mal-
daknygė tesurasdavo tikros
šilimos — ir nuosirdžiausios
skaito, dargi „Keleivį“!
Kad jau nors taip „Lietu-
vą“ arba „Tėvynę“, tai, gal
but, nebūtų tokia mirtina
nuodėmė, bet dabar — „Ke-
leivį“, kuris taip pritvinkęs
„bedievybės“ bei „šėtony-
bės“, kad net varva. ...

—Rokai! — pagalau su-
žuko Antanas, atsipeikėjęs
iš begalinio nuostabos svai-
gulio.
... Bet Rokas pradėjo
garsiai skaityti: „Lietuviai
angliakasiai nebijojo uni-
jos, nebijojo streikų. Jie
noriai ir drąsiai stojo į ei-
les organizuotų darbininkų.
1897 m., kaiėjo aštri kova
su savo išnaudotojais, ang-
lies kasyklų baronais, lietu-
viai angliakasiai stojo į pir-
masias kovotojų eiles. Kom-
panijos pasamdytas la-
bai dievobaimingas šerifas
ir jo pagalbininkai nušovė
21 angliakasių ir daug suže-
dė. Ir tarp kritusiųjų buvo
lauke angliakasių buvo
penki lietuviai: Antanas
Grikis (Simno), Jonas Tar-
navičius (Lazdių), Pranas
Kerdelis (Veisiejų), Joku-
tas Tamošius ir Rapola-
Rakevičius (abu vilniečiai).
Ie pralėjo savo kraują už
angliakasių organizaciją, ge-
rovę ir šviesesnę ateitį. Ši-
ta nekaltų žmonių skerdynė
buvo tokia baisi, kad ji liko
pavadinata antrosiomis Kra-
jų skerdynėmis.“

Rokas tuo tarpu toliau
skaitė „Keleivį“ ir užžar-
ė straipsnį, vardu „Šliupty-
niai ir Kryžiokai“. Tasai
žodis „šliuptyniai“ (ką
reiškia „kryžiokai“ jis dar
nežinojo) smarkiai sukrėtė
jį. Jo veidas atsimainė-
matyt, pasivaideno jam žo-
džiai kunigų, davatų ir
šiaip jau dievobaimingų
žmonių kartu su jo Kaste.
kuri labai graudeno jį Die-
vu, Jėzumi, pana Marija ir
visais šventaisiais, ypač šv.
Roku, jo patronu, drūčiai
laikytis prieš šliuptynius ir
šėtoną: vadinasi, ne bėgti
nuo jų, ne pasiduoti, bet
gintis — gintis su šv. mald-
knyge, rožančium, škaplie-
riais arba ir šv. vandeniu,
jei — neduok Dieve! — jau
pasidarytų taip rieta. ...

Rokas tuoj užvožė tą
laikraščio puslapį, atsivertė
kitą ir dirstelėjo į Antaną,
lyg ir susigėdęs. Pagavo jo
akys feljetoną: „Pasikalbė-
jimas Maikio su Tėvu.“ Jis

Patylėjęs paėmė Antanas
kitą laikraštį — „Kovą“.
—Šitas, Rokeli, yra so-
cialistų laikraštis. Jame
daugiausia rašoma apie
žmonių teises, dorovingu-
mą, švietimą, draugiškumą,
tarpusavio pagalbą, sociali-
ni teisingumą — žodžiu, apie
tai, kad žmogaus gyveni-
mas būtų tikro žmogaus gy-
venimas, o ne tik tiktai kel-
niuoto, švarkuoto ir kepurė-
to gyvulio; kad visi žmo-
nės, nepaisant jų kilmės,
rango, tautos, rasės ir įsti-
kinimų, turėtų lygias teises,
laisvę ir gyvenimą, vertą ci-
vilizuoto ir laisvo žmogaus;
kad neteisingumas, nelais-
vė, nepakanta, kerštas,
skurdas ir naudojimas žmo-
gaus žmogumi išnyktų iš
žmonių tarpo; kad ekono-
minė, politinė ir religinė
vergijos būtų nušluotos nuo
žemės paviršiaus!

Čia Antanas truputėlį pa-
kaito ir baigė pakelti, stip-
riu, tarsi revoliucininko,
balsu. Bet tuoj atvėso, pa-
skaitęs:

„ėmė į rankas „Keleivį“ ir
pradėjo šitaip:

—Jeigu kunigų prakeiki-
mai būtų taip galingi, kaip
katalikai juos tiki; jeigu
velniai taip vyrautų, kaip
kunigai sako; jeigu praga-
ras būtų taip karštas, kaip
šv. bažnyčios tėvai per
šimtmečius savo avelės
graudena — tai šitas laik-
raštis, sykiu su savo leidėju
ir redaktorium, jau senai
butų visi sutirpę pragaro
liepsnose. Taip, Rokeli. Bet
jis gyvuoja ir stiprėja nuo-
latos sakdamas kartų, tie-
sų ir skaudų žodį, numas-
kuodamas ir nunuogindam-
as darbo žmonių išnaudo-
tojus ir mulkintojus. Bet
labiausiai tai jis lupa kailį
kunigams, kurie, jau senai
Kristaus mokslą pamiršę,
nekrikščionimis virtę, ne-
mato, neįaučia vargingųjų,
o tik turtinguosius, negina
nuskriaustųjų, o tik skriau-
dikus, siurbėles, veltėdžius.

O Rokas, visą laiką tylė-
jęs, pradėjo:

—Ak, Antanėli, aš labai
daug ką turiu tau pasakyti,
bet — negaliu. Man galva
susisuko, širdis, rodos, jau
nebe toj krutinės pusėj pla-
ka — nežinau. ... Aš dar
niekad savo galvoj ir širdy
neįaučiau to, ką dabar jau-
čiu, rodos, matau, girdžiu.
... Aš jaučiu, aš dabar jau
suprantu, jog tie žmonės,
kurie užtaria vardgienes,
kurie gina skriaudžiamus
darbininkus, kurie rupi-
nasi nuskriaustųjų bėdo-
mis — jog tie žmonės, saky-
siu, turi būti labai geri, tei-
singi, padorūs, žodžiu, Die-
vo ir visų gerų žmonių my-
limi, gerbiami. ... Aš ne-
žinau, tur but, mano galva
neišneša, kaip ant tokių kil-
nių žmonių galėtų pykti
Dievas, kaip galėtų sugun-
dyti juos šėtonas. Ne, An-
tanėli. Taip nėra. Šėtonas
prie jų neprieina, Dievas
ant jų nepyksta, o, priešin-
gai, juos myli ir palaiką
jiems teikia krikščioniškuo-
se jų darbuose, pasiaukoji-
muose. Taip, Antanėli. Juk
Kristus sakė: „Palaiminti
yra trokstantieji teisybės,
palaiminti skaisčios širdies,
palaiminti, kurie klenčia
persekiojimus dėl teisybės,
nes jų yra dangaus karalys-
tė.“

KAIP PAŽINAU „KELEIVĮ“

(Atkelta iš 11 pusl.)
Vėlesniu laiku parašau tan-
kiau.

Worcester. „Keleivis“
mėgiamas. Yra daug prie-
žasčių: viena, kad „Keleivis“,
kaip laikrodis, visada
laiku atkeliauja; antra, tai
yra labai gerų straipsnių ir
žinių iš viso pasaulio; tre-
ni teisingumą — žodžiu, apie
„Vermonto Farmose“ labai
mėgiami; ketvirta, pasikal-
bėjimas „Maikio su Tėvu.“
Daugelis žmonių tuos pasi-
kalbėjimus mėgsta. Be „pa-
sikalbėjimų“ laikraštis ne-
butų toks įdomus. Penkta,
„Keleivis“ gerai peria kailį
lietuviškiems ruskiams ko-
lumnistams.

Linkiu „Keleiviumi“ ir jo
štabui sėkmės ir ilgiausių
metų.

J. Krasinskas.
Worcester, Mass.

Laikas užsisakyti „Keleivio“ kalendorių 1951 me-
tams. Daug informacijų ir
skaitymų. Kaina 50 centų.

Duobetai Vieškeliais Lietuvos Nepriklausomybėn

Pirmas pasaulinis karas mane surado Didvyžių kaimu, netoli Prūsų sienos, ten kur eina didieji vieškeliai tarp V. Kudirkos Naumiesčio ir Vilkaviškio.

Tais vieškeliais žygiavo rusų raiteliai vokiečių sienos link pasizvalgyti, o iš Prūsų joje tokiu pat vokiečių raiteliai pasizūrėti kas šioj pusėj sienos dedasi. Tarp tų žvalgų buta susirėmimų. Čia vieni kitus gaminodami turėjo aukų. O pasieniu jau degė gražios Lietuvos sodybos. Buvo neramu ir kartu įdomu.

Kai rusų kariuomenė vokiečius nuėjo kažkur ten netoli Karaliaučiaus, sumečiau eiti pas Vilkaviškio stoties komendantą gauti leidimą išvykti iš to neramios pasienio į Petrapilį tėti toliau mokslus. Išėjau kaip stoviu, dėl visoko pasiėmęs septynis rublius 20 kapeikių iš anksto nusipirkti traukinio bilietą.

Buvo graži rugsėjo mėnesio diena. Saulutė kaitino, veik kaip vasarą. Jau žaliavo pasėti rugiai. Suartos vasarųj razienos šviežia žeme kvepėjo. Voratinklių buvo pilni laukai. Smagu! Kažkodėl norėjo pilna kurtine suktelti. Gal vienu metu spaudė. Jokio žmogaus nesimatė. Jauni buvo jau mobilizuoti, o kas iš jų užsiliko, tie viešiai nesirodė. Gyvulių laukuose niekas nelaike.

Praeinantieji kariuomenės daliniai nesiskaitė su svetimų turto. Veikė ardančiai karo dvasia. Šit ir geležinkelio stotis. Stebiuos, taip tylu lyg būtų išmirusi. Kur buta komendanto, ant durų tik užrašas palikęs. Dairaus. Girdžiu dunda. Kalena. Lyg žemė drebėtų. Susivokiau, gal Karaliaučiaus tvirtovė jau ima, tai sunkioji artilerija veikia ir didieji kulkosvaidžiai dirba. Einu į miestą. Tuščias kelias. Kareivinėse nei gyvos dvasios. Komendantų stovėjo kelių kareivių sargyba. Išeidome mane pas komendantą be jokio leidimo ir įspėjimo. Komendantas buvo neramus. Klausė kokių reikalų. Pasakiau. Atsakymas trumpas. Jokių leidimų. Traukiniai skirti tik kariuomenei. Bet jos nematyti. Gal bus kita? Komendantas susiraukia ir mane įtikina, kad visa tvarkoj. Nėra ko čia gaudus platinti! Aš jį neplatinu, o tik teiraujuos. Nieko nepesės, išeinu į gatvę. Tuščia. Atrodo lyg arčiau patrankos griauštų. Einu tur-gavietės link. Gal ką rasiu. Pasipainioja senyvas žydas.

—Ko jums reikia? Gal galiu padėti?—teiraujasi.

—Sakyk, kas čia dedas?—
—U, žmogau nežinai?—
Ir tylomis kužda:—Kybartuos jau vokiečiai. . .

II

Kas man daryti? Eiti atgal? Čia pat pasirodė gurguolė su sužeistais ir kareivių burys be jokių ginklų. Vieno jų klausinėju. Taip, jei vokiečiai nestuos, tai už valandos kitos jie bus jau čia. Jų jau niekas negali sulaukyti. Viskas par-kriko. Pasukau plentu Mariampolės link. Vakare vos kojas vilkdamas Mariampolėn einu pas vienus pažįsta-

mus. Namų langai lentomis užkalti. Einu į viešbutį. Tuščias. Vos suradau šeimninę. Prašau nakvynės. Gulk kur nori. Visa tuščia. Priguliu. Ryta anksti pažadino patrankų sviediniai. Pašokęs ėjau plentu vedančiu į Kauną. Už miesto sustabdo kažkokie žvalgai. Nusivedė pas šimtinės vadą. Buta protingo. Paleido. Patarė eiti tiesiai šun-keliais Alytaus link. Jo supratimu tvirtovė bus ginama. Toliau už Nemuno ne-leis vokiečių. Paklausiau. Vakarop užėjau į vieną sodybą. Čia stovėjęs kareivių burys gaudė vištas, ant-tis. Šeimninė rustavo:

—Kad juos biesas, nei gėdos neturi, kad greičiau galą gautų. . . Rusų kalbos jos nemokėta. Mėginu kareivius įtikinti liautis skriaudus moters ūkį. Slykštus nusikvatojimas ir dar šlykštesnis keiksmas. Šeimninė jau pro ašaras kalba, maldausia ir jiems krauna džiovintus ir raugintus velnius. Staiga į kiemą įsuka vienas raitų. Įsaky-mas, visi pranyksta. Šeim-ninė lengviau atsidusta.

—Ko mes sulaukėm,—dejuoja ukininkė,—greičiau galą abeji gautų. Ramiau būtų. . .

—O kas mus tuomet valdytų?—tyčiomis klausiu jos.

—Nušnekėjo. Ar mes patys nemokam? Didelis čia daiktas. Nemaži vaikai. Jos mintys šaute šovė į mane. Sutemus atsiranda su gyvulių banda šeimnininkas ir jo dvi pargėję dukterys. Mat miške kartu su gyvuliais slapstėsi.

—Tai toks mūsų gyvenimas,—jis skundžiasi.—Velnias greičiau abudu griebtų. Butų ramiau,—keikiasi.

Rytą anksti pakilęs, išėjau. Išalkęs užsukau vienon sodybon. Gerasirdė dzukė pavaišino pienu. Ir čia tos pačios kalbos: greičiau abudu galą gautų. Vieniems bus geriau. O kaip vieniems? Kodėl geriau? Nei jos, nei jo, nei vėliau kitų įsikalbėjus išmo-nė nenusakė. Buta tik pa-sitikėjimo, kad vieniems bus geriau! Visas reikalas tikriaus sukos apie kaimą, parapiją, gal valsčių, bet toliau mintis nedrįso skristi, gal sparnų neturėjo, nebuvo nuovokos apie valstybę, ar jos sienas, truko supratimo ar susipratimo. Lyg spraga kyšojo.

—Nereikia svetimų, sa-viems bus geriau,—tai ir vi-sa. Ir taip visa Dzukija: nuo Merkinės iki Varėnos, nuo Varėnos iki Vilniaus.

Gal savaitę kitą klaidžio-jęs tarp mūsų kaimo žmo-nių, atsiduriau netoli Tra-kų. Lenkų šeimos sodyba. Sunku man susikalbėti. Sa-kau iš Lietuvos. Sodybos šeimnininkas storą ir ilgą pypkę dantyse laikas kaž-kaip kietai pro dantis tarė:

—Žvelk ir čia Lietuva,—sako jis lenkų kalba.—Mes lietuviai lenkiškai kalbą. Vakarienaujam. Jis pa- už valandos kitos jie bus jau čia. Jų jau niekas negali sulaukyti. Viskas pa-kriko. Pasukau plentu Ma-riampolės link. Vakare vos kojas vilkdamas Mariampolėn einu pas vienus pažįsta-

—Žvelk, o kam mes-

—Žvelk, o kam mes-

—Žvelk, o kam mes-

—Žvelk, o kam mes-

—Žvelk, o kam mes-

—Žvelk, o kam mes-

va. Kodėl taip turi būti, kaip Lenkija nori?

—Na, o kaip dabar? Kas iš tų dviejų kariaujančių geresnis?

—Gerai, kad abudu spranda nusisuktų, būtų ge-riau.—O kodėl? Nenusako, bet jaučia. Gal žodžių truksta. Bet kas valdytų?

—Žvelk, o kam mes? Kas tvarko mūsų valstybę? Musų žmogus! Tuteišas! Tiesa, valstybės ne valstybė. Bet jei yra kas gali valstybę tvarkyti, bus kas ir valstybę sutvarkys.

Kiek stebiuos, bet šioj ir kitose sodybose kažkaip už-tinkti užsilikusių valstybės savokos pėdsakus. Kažko-kia neaiškių formų minčiai kalasi kai viščiukas iš kiau-sinio. Bet čia ir ten truksta veiksmo. Atrodo lyg visa turi savaimi atsirasti: būv krašto valdovai pranyksta ir nėra kas nauji jų vieton ateina. Saviems proga.

III

Štai jau ir Vilnius. Ma-no kelionės tikslas. "Lietu-vos Žinių" redakcijoj Feli-cijai Bortkevičienėi pasa-koju savo kelionės išpu-džius. Ji šypsos ir neatro-do, kad jai tai visa būtų nauja.

—Tik mūsų šviesuome-nės tarpe tos mintys kaip kam svetimoms, ar nesupran-tamos,—pareiškė ji.—Truk-sta pasitikėjimo,—dar prid-ėjo. Ji džiaugė, kad aš susivokęs ir susipratęs su kaimo žmonėmis.

—Busi Petrapilį, turėsi-ką savo draugams papasa-koti. Turėsite ką tarti, gal-voti ir veikti.

—Štai Petrapilis. Jau sa-vaitė kita kai barstau tarp visų pažįstamų savus išpu-džius. Tarėmės, aiškino-mės.

Studentų visuomeninin-kų, atseit socialdemokratų tarpe mūsų ateities klau-simai buvo keliuose posė-džiuose svarstyti ir aptarti. Tuoj buvo užsimita tuos aptarimus ir nutarimus pra-nešti studentų liaudininkų žiniui ir kitų miestų studen-tijai. Pasitarta su liaud-ninkais, nutarta parašyti bendras laiškas. Parinkta komisija.

Laiško redakcijos met-menis sumetė teisininkas Antanas Sugintas, dabar Chicagoj gyvenąs, o galuti-nai jį peržiūrėjo broliai Jo-nas ir Vincas Vilkaičiai, kuriuodu buvo įgalioti tą laišką pasirašyti: R. Matas —Vincas Vilkaitis, bolševi-kų Sibiran išvežtas, ir J. B. —Jonas Vilkaitis, dabar JAV gyvenąs.

Kadangi karo metu visi laišakai siunčiami paštu bu-vo cenzuruojami, laiškas te-ko Maskvon siųsti per ran-kas. Pasitaikė ir proga.

Nuvežtas demokratiškojo lietuvių studentų fronto laiškas Maskvon buvo įteik-tas studentui teisininkui J. Liudžiui, dabar Clevelande gyvenančiam. Štai to lai-ko turinys:

Dėl nelemto šio laiko apli-kybių visi esame atsidurę to-kiame padėtyje, kad, rodos, gy-vename visai įvairiose platus pasaulio žemėse: maskviečiai maža ką žino apie petrapilė-čius, petrapiliečiai apie mas-kviečius, dorpatiečiai apie vi-nus ir kitus, ir tt.

Paštu siunčiamų laiškų pa-galba, taip pat ir per spaudą nesusikalbėsi. Pasitaikiusia pro-ga pasinaudojame ir mes. . .

Kai kurių draugų tarpe yra kilęs sumanymas šiek tiek pra-

plėsti Aušrinės konferencijos ribas, butent: norima duoti jai didesnis politinis pobūdis. Bet kol kas dar neaišku, ar galės šiemet įvykti ta pati konferen-cija, kokią lauku, ir tt. Taigi būtų gera, kad ir jūs tuo daly-ku pasirūpintumėte, pasiaiškin-tumėte, pasikalbėtumėte ir mums pranešumėte. Dabar toks metas, kad lietuviams turėtų rūpėti istisa politikos klausimų eilė.

Didžiama mūsų draugų (vi-suomeniečių ir liaudininkų tar-pe) į karą dabar yra tokios pa-žiūros: iš viso paėmus, jie yra trijulės santarvės šalininkai, bet rusų valdžios vedamo karo atveju laikosi neutraliai ir, ne-mesdami šalin senoj darbo rengiasi prie sukilimo. Laukti laukiama šio to gal tik iš ang-lų ir prancūzų, bet ne iš rusų.

Čia yra susidarius informaci-nis studentų biuras, kuriame dalyvauja demokratų, liaudi-ninkų, pėpusų, trūdovikų, socia-listų-federalistų atstovai šių tautų: lenkų, lietuvių, gudų, rusų, totorių, gruzinų, ir ukrai-niečių. Tasai biuras pradžioje svarstė studentų politinius rei-kašus, vėliau kitus informavo apie savo visuomenės gyvenim-ą, dalinosi savo iniciatyvomis, gildeno mokyklų klausimą šiuo laiku (Lietuvoj, Galicijoj, Lenkijoj). Į karą tasai biuras yra tos pažiūros, kuri anksčiau išdėstyta. Dabar jis jau iškėlė ir taikos obalsį.

Šiaip Ektuvių tarpe yra pla-čios demokratines autonomijos ir Lietuvos respublikos šalinin-kų. Iš netyčiomis gautų Ame-rikos laikraščių ("Laisvoji Min-tis") matyti, kad ir ten svajo-jama apie respubliką, apie lie-tuvių-latvių respubliką. Musų tarpe į šį dalyką šalčiai žiuri-ma, juo labiau, kad kaip tenka girdėti, latvių aspiracijos ne-perstoli stekia.

Lenkai dabar, sako, esą pasi-ryžę žvaigždes nuo dangaus skinti, nes, sako, jeigu mes ir negautume, ko norime, tai bent suversime priemones atečiai. Tiek maždaug ir mes tikimės: jei ne tikslas tai bent priemo-nės.

Netrukus, gal but, turėsime progos ir su amerikiečiais susi-nėti, kitoki būdu, be cenzu-ros pagalbos. Jeigu bus reika-las, gal but, ir jums galėtume padėti.

Apie sodžių maža žinių turi-mė. Girdėjome, kad veiklesnis jaunimas po senovėi varo savo smulkų kultūros darbą, mažai interesuodamas platesniais vi-suomenės reikalais ir politika. Karas, matyti, mažai tarė lie-tuviškai tautinei samonei ir jų širdys nepajuto, kad netolima ateitis ir Lietuvai gali suteikti šiek tiek tokios progos savo ne-priklausomybei vykdyti. Bet apskritai vyresniųjų tarpe ne-pasitenkinimas vyriausybės da-bar didelis, bet kas daryti, kaip išsėti iš tokio dalyko stovio, jū nežinoma. Taigi, kokių reika-lų gal but dabar sodžiujė—aiš-ku.

Tiek mes turime pranešti jums iš savo gyvenimo. Lauk-sime ir iš jus.

Visokių gėrybių.
R. MATAS, J. B-DIS.

Neabejojamai maskviečių tarpe rasi pirmą kartą bu-vo išgirsta mintis, kad štai atėjęs metas kovoms už Lietuvos valstybės atstaty-tą. Tokioms kovoms jau tenka iš anksto ruoštis, ne-laukiant karo pabaigos.

Tas laiškas buvo reda-guotas 1914 metų gruodžio mėnesio pabaigoj, Maskvon tas laiškas buvo siųstas 1915 metų sausio mėnesio pradžioj. Tuo metu buvo sunku spėlioti, kurion jau būtų pergalė kryps. Kitų tautų tarpe būtų kitaip gal-vojama, o Lietuvos jauni-mas mokslus einas atsidė-jęs sekę Rusijos gyvenimą ir karo įvykių raidą ir bendrai pasaulio politiką susivokė tarptautinėj politi-

kos padėty ir nujautė, ko vienodų pažiūrų, kaip vie-

galima laukti ir kas daryti-na.

Giliau įsiskaicius laiško turinį pastebima, kad tai sutelktinės redakcijos dar-bas, tai yra, stengiasi kele-tikėjų, kad Lietuvos nepri-rios nuomonės suvesti į vie-ningą. Grynai formaliai imant, tai buvo dviejų studentų politinių srovių laiškas, bu-tent, socialdemokratų ir liaudininkų, bet kaip visur ir visuomet kiekvienoj po-litinėj organizacijoj, taip ir čia nebūta narių tarpe vie-ningų pažiūrų. Supranta-klausomybės idėja buvo iš-ma, politinė partija yra ne-kelta Lietuvos darbo žmo-kas kita kaip žmonių su ar-tinų organizacijos ir darbo tims esnėmis pažiūromis žmonių pastangomis įvy-kompromisinė organizacija. kinta. Ir busimają laisvą Tik raudonojo, rudojo ar Lietuvą savo krauju ir pa-juodojo fašizmo kraštuose siaukavimu iškovos musų buvo, yra ir bus tokios po-tautos plačiosios masės, kai-litinės organizacijos ar tik-tik gausis proga nusikratyti riau viena politinė organi-svetime okupanto junga.

—J. V.

Rusų Imperializmas

Europos kapitalistinės valstybės, kaip Ispanija, Olandija, Anglija, Prancu-zija ir kitos, ieškodamos vis naujų rinkų ir savo pramo-nei žaliavų, grobstė dideles teritorijas už jūrų kituose kontinentuose — Afrikoj, Amerikoj, Azijoj, vanden-yj salynuose — kurdamos kolonialines imperijas. Vieni žiauriai valdė savo koloni-jas, kiti kiek žmoniškiau jas administravo, suteikdam-i net šiek tiek tokių laisvės vietos gyventojams, bet visi eksploatavo užvaldytas žemes, braukdami savo pre-kes ir išpumpuodami viso-kius turtus ir pramonines žaliavas: auksą, brangka-lmenis, įvairius metalus, medvilnę, džutą, gumą, aliejų ir daugybę kitų kol-onialinių prekių.

Tuo tarpu Maskolija per-eilę amžių ginklais ir klas-ta grobė žemes ne už van-dienynų, bet iš savo arti-miausių kaimynų. Taip bru-lobo ir susikūrė didelė carų imperija, kuri žiauriai eks-ploatavo pavergtas tautas, apiplėsdavo jas valstybės centro, pačios Maskolijos naudai. Ypattingai buvo spaudžiamos ir apiplėša-mos aukščiausiai Maskoliją kulturingos tautos, kaip Ukraina, Suomija, Pabalti-jis, Kaukazas ir kt., viso-kiomis priemonėmis slopi-nant jų kultūrą. Kaip bu-vo valdoma Lietuva, lietu-čiai dar gerai prisimena.

Imperijos valdžia buvo centralizuota caro ir jo ar-timiausių padėjėjų rankose. Iš to centro į provincijas buvo siunčiami maskoliai gubernatoriai ir ištikimi ca-rui valdininkai. Visiems buvo brukama "tikroji vie-ra"—pravoslavija. Kaip au-go ta imperija, matyti iš lentelės, kurioje apitkriai paduoti žemės plotai, ku-riais valdė maskolija:

Amžius	Kvadratinis kilometrai
XIII	450,000
XIV	560,000
XVI	8,720,000
XVII	14,392,000
XVIII	17,000,000
XIX	22,000,000
XX	23,000,000

Taigi teritorija nuo try-na Maskoliją kviečiais ir cukrumi; čia iškasma dau-giau 60 procentų visų so-vietų anglių ir geležies ru-200 didesnių ir mažų tautų maždaug su 123 milijonais gyventojų. Maskoliai—ve-likarosai—sudarė vos treč-dalį valstybės gyventojų.

metais iš iškastų 70 milijonų tonų anglių Kievo pramonė

Lietuvoj nepriklausomy-gavo nepilną milijoną, arba 1.3%. Iš Lietuvos išveža-tokių politikų vištgaidžių, mi maisto produktai, me-

kurie teigė ir kartu kiti jų tikėję, kad Lietuvos nepri-klausomybės išsikovojoimas

buvęs kelerių asmenų arba net vieno reikalo, ar tam tikrų politinių įvykių išda-tent, socialdemokratų ir liaudininkų, bet kaip visur ir visuomet kiekvienoj po-litines falsifikavimo, mes ži-nome, kad Lietuvos nepri-ningų pažiūrų. Supranta-klausomybės idėja buvo iš-ma, politinė partija yra ne-kelta Lietuvos darbo žmo-kas kita kaip žmonių su ar-tinų organizacijos ir darbo tims esnėmis pažiūromis žmonių pastangomis įvy-kompromisinė organizacija. kinta. Ir busimają laisvą Tik raudonojo, rudojo ar Lietuvą savo krauju ir pa-juodojo fašizmo kraštuose siaukavimu iškovos musų buvo, yra ir bus tokios po-tautos plačiosios masės, kai-litinės organizacijos ar tik-tik gausis proga nusikratyti riau viena politinė organi-svetime okupanto junga.

—J. V.

Užgrobė valdžią, bolševi-kai paveldėjo ne tik milži-nišką imperijos teritoriją, bet ir carizmo laikų imperi-alistines ypatybes; pirmoj eilėj—svetimų žemių grobi-teritorijas už jūrų kituose kontinentuose — Afrikoj, Amerikoj, Azijoj, vanden-yj salynuose — kurdamos kolonialines imperijas. Vieni žiauriai valdė savo koloni-jas, kiti kiek žmoniškiau jas administravo, suteikdam-i net šiek tiek tokių laisvės vietos gyventojams, bet visi eksploatavo užvaldytas žemes, braukdami savo pre-kes ir išpumpuodami viso-kius turtus ir pramonines žaliavas: auksą, brangka-lmenis, įvairius metalus, medvilnę, džutą, gumą, aliejų ir daugybę kitų kol-onialinių prekių.

Iš visų Maskolijos kraštų MVD semia milijonus vergų-darbininkų, suimdama ne-pageidaujamus režimu i žmones; ir iš nedidelės Lie-tuvos paėmė kelis šimtus tukstančių tokių vergų. Pas bolševikus, lygiai kaip ir carų laikais, naujokai išve-žami tarnauti toliau nuo tėvynės. Suprantama, kad despotai kitaip daryti nega-lai, nes nepasitiki savo pa-valdiniais ir bijo, kad ka-riai neturėtų santykių "su gyventojais. Per pirmąją okupaciją Lietuvoj, tarp ki-tų, buvo užbėkų daliniai; uzbekai buvo tik eiliniai, visi gi viršininkai, nuo pus-karininkų pradedant, ir po-litrukai komunistai buvo tikrieji rusai. Uzbekai, vir-sininkams negirdint, neslė-mo savori neapykantos ko-mandieriams ir visam bol-ševikų režimui; dejavo, kad jų dalinius blaškė po įvai-rias Ukrainos vietas; jei tė-vynėj tarnautumė,—sakė,—galėtumėm padėti parti-zanams vartų laukan bolše-vikus. Maskolikai retas iš jų tekalbėjo.

Sovietų imperializmui yra būdinga ideologinė ekspan-sija, paremta samprotavi-mu, kad "leninizmas tinka ir yra privalomas visiems be išimties kraštams" ir kad "bolševizmas tai taktikos pavyzdys visiems." Todėl ir kominformas, kurs tvar-ko komunistų judėjimą vi-suose kraštuose, yra betar-piai dirguojamas iš Mask-vo, o komunistinės partijos visose šalyse privalo akiai klausyti Maskvos nustaty-tos linijos. Kas neklusau, šluojamas laukan. Tik Ti-to nepasiekė laiku nušluo-ti, todėl dabar Maskva turi daug klapotų su jo valdoma Jugoslavija.

Lygiagrečiai eina propa-ganda viso, kas yra rusiška. Jau prieš karą buvo plačiai propaguojamas "sovietinis patriotizmas," kurs dabar virsta rusišku nacionalizmu, labai panašiu į Hitlerio na-cizmą: rusai parinktoji tau-ta, kuri pirmoji yra suku-rusi "tikrąjį socializmą"; rusas yra nešiotojas nekla-idingos teisybės ir tikrojo progreso; rusas, o ne kas kitas, padarė svarbiausius išradimus moksle ir techni-koj; pav., ne Edisonas iš-trus: Maskvą, Leningradą, Volgos-Uralo rajoną. Uk-

anksčiau ją buvo padaręs rainai tenka likučiai. 1947, (Nukelta į 16 pusl.)

'Keleivis' ir Tremtiniai

Po antrojo pasaulinio karo virš 60 tukstančių lietuvių turėjo pasitraukti iš savo gimtojo krašto į Vakarų Europos kraštus ir daugumoje atsidūrė vakarinėje Vokietijoje. Amerikos lietuviams ir jų spaudai šitų tautiečių likimas karo išgriautų Vokietijoje, jų materialinis šelpimas ir vėliau jų emigracijos klausimas buvo nepabaigiamas rūpesnis šalinis. Dabartiniu laiku jau pusė tremtinių yra čia tarp mūsų ir yra dalis lietuviškos "public service" bare priėmimo Amerikoje. Jie nebėra "problema," bet "naujieji Amerikos lietuviai." Ne taip buvo 1945-49 metais.

1945 metais birželio 13 d. "Keleivio" didelis atgalvis pirmame puslapyje skelbia: "350,000 Lietuvių Išblaškyti Be Tėvynės po Europą." Žinioje, pagal BALF'o pirmininko kun. Končiaus pranešimą, buvo pasakojama apie atsiradimą Vakarų Europoje kelių šimtų tukstančių mūsų tautiečių. Žinia pasirodė bent penketą kartų perdėta. Aliantų šaltiniai greit pranešė, kad Vakarų Europoje lietuvių yra apie 60,000 žmonių. Ir tai didžiulis skaičius. Mūsų spaudai, tame skaičiuje ir "Keleiviui," teko aiškinti Amerikos lietuviams, kas tie Lietuvos pasitraukę ar pabėgę lietuviai yra, kodėl jie negrįžta ir negali grįžti į savo tėvynę, kokia tvarka yra Lietuvoje, kad joje lietuviams jau nebėra vietos ir tt.

Jau sekančią savaitę po tos didžiosios žinios pasirodymo "Keleivis" deda adv. F. J. Bagočiaus straipsnį, atsisaukiamą į "Geruosius Amerikos Lietuvius," kuriame aiškina pabėgusiųjų lietuvių skurdą, jų padėties netikrumą ir šaukia tautiečius susirupinti mūsų brolių likimu karo išgriautoje Europoje. Po to kiekvieną savaitę užtinkame ilgesnių ir trumpesnių straipsnių, kurie aiškina tremtinių padėtį. Toks aiškinimas mūsų tautiečių padėties Europoje tęsėsi keletą metų ir, jei sudėti visus straipsnius apie tremtinius, paskelbtus "Keleivyje," gautųsi storas tomas informacijų, aiškinimų ir, sakysime, graudenimų.

Aiškinimas tremtinių buklės, kaip ir Lietuvos pokarinės padėties, buvo daromas ir Amerikos lietuvių ir lietuvių iš Europos, kaip tik atsidarė pašto susisiekimas su Vokietija. Jau liepos 4 d. 1945 metais "Keleivis" deda VLIK'o pirmąjį atsisaukimą, o paskui atsisaukimų ir straipsnių iš Europos "Keleivyje" užtinkame kas savaitę.

Maždaug nuo liepos mėnesio 1945 metų prasideda ir didysis "dėdžių ir tėtų" Amerikoje ieškojimas. Ieškojimų centras buvo ir tebėra Lietuvos generalinis konsulas New Yorke. Jis siuntinėdavo kas savaitę ilgus sąrašus ieškomųjų asmenų Amerikoje, o spauda, tame skaičiuje ir "Keleivis," tuos sąrašus išnešiojo po visas Amerikos lietuvių kolonijas ir tukstantiems lietuvių padėjo surasti Amerikoje savo gimines, draugus, arba ir geradarus. "Keleivyje" nuo 1945 metų vasaros veik kas savaitę užtinkame sąrašus po

100 ir net po 300 pavardžių ieškomų asmenų ir toks sąrašų skelbimas tęsėsi iki 1949 metų, o ir dabar dar ieškomų asmenų sąrašai labai dažnai pasirodo mūsų laikraštyje. Kokie to rezultatai?

Lietuvos generalinis konsulas galėtų tikriausiai pasakyti, kiek kurio laikraščio tarpininkavimas padėjo surasti tremtiniams giminių. Bet neapsiriksime pasakę, kad "Keleiviui" šitame mūsų ir yra dalis lietuviškos "public service" bare priklauso toli gražu ne paskutinė, jei tik ne pirmutinė vieta. Taip yra todėl, kad iš visų Amerikos lietuvių laikraščių "Keleivis" yra mažiausiai lygiai pasklidęs visose kolonijose. Ne tiek gal savo skaitytojų žaismu, kiek jų pasiskaidymu po visą mūsų didelę naująją tėvynę, "Keleivis" greičiausiai pasiekia tolimas ir artimas lietuviškas kolonijas. Apie "Keleivio" tarpininkavimo pasisekimą mes sprendžiame ir redakciją atsiliepiusių ieškomųjų asmenų.

Giminių ieškojimas ejo ne tik per Lietuvos generalinį konsulatą, bet ir betarpiškai per laikraščius ir šimtai tokių giminių paieškojimų buvo dedami "Keleivyje" ir taipgi su gerais rezultatais. Žinoma, tiek konsulato prisiunčiamieji paieškojimai, tiek ir tiesioginiai prisiunčiamieji, buvo dedami į laikraštį kaip pataravimas visuomenei be jokio atlyginimo.

Prie tremtinių padėties išaiškinimo Amerikos lietuviams prisidėjo patys tremtiniai, kurių labai daug laisvų raštų tiesiai į redakciją arba giminėms, buvo įdėta "Keleivyje," o padėti Lietuvoje nuodugnai išaiškino visoje eilėje straipsnių tokie mūsų bendradarbiai iš Europos, kaip J. Butautas, Tolimasis Jonas, V. Kimontas ir k.

Padėti Lietuvoje Amerikos lietuviams padėjo suprasti ir "Laiskai iš Lietuvos," kurių po karo "Keleivis" įdėjo gal porą šimtų. Tuose laiškuose, kai kada apkančius liežuvi, kai kada tarp eilučių, buvo pasakojama apie tokį nežmoniškai sunkų, prislegtą ir netikrą gyvenimą teroro sąlygose, kad ilgainiui Lietuvos okupantai veik visai nutraukė pašto susisiekimą su Amerika, kad Amerikos žmonės nepatirtų, kas, iš tikrųjų, dedasi mūsų senosios tėvynės.

Tremtinių reikalai lietuviškoj Amerikos spaudoje visus pokarinius metus buvo viena iš pagrindinių temų. Pavardius "Keleivį" nuo 1945 metų jame užtinkame daugybę atsisaukimų, rinklavių aprašymų atskirose kolonijose, daugybę aukotojų sąrašų ir drabužių bei maisto "vųjų." O kada Amerikos kongresas išleido įstatymą apie išleidimą išvietintųjų žmonių Ameriką, tada prasidėjo ir mūsų spaudoje nepaliaujamas raginimas siųsti darbo ir buto garantijas. Nesuiklysim pasakę, kad Amerikos lietuvių spauda daugiausiai prisidėjo prie to, kad lietuviai nepažįstę savo tautiečiams darbo ir buto garantijų.

Nemažas galvosukis mu-

Šio šimtmečio pradžioje daugelis jaunų mūsų ateivių važiuodavo mokytis į Valparaiso Universitetą, kur budavo lengvas įstojimas. Už mokslą jie atsiliepdavo darbu mokyklos virtuvėje ir kitur. Todėl budavo sakoma, kad jie tenai mokėsi "bulves skusti." Bet daugelis jų tuo metu išėjo į daktarus, redaktorus, advokatus ir kitokių profesionalus. Šitą nuotrauką mums paskolino vaistininkas F. J. Šeštokas, kuris ir pats lankė Valparaisą. Dabar jis su savo gražia žmona yra gerai įsikūręs Saulėtojo Floridoj, St. Petersburg Beach.

sų spaudos darbininkams buvo laisvų gausumas iš tremties su įvairiausiais prašymais ir maldavimais. Ir į mūsų savaitraščio redakciją kai kada ateidavo po dešimtį ar daugiau laisvų kasdien ir kartais liudna budavo dėl mūsų bejėgumo patenkinti laisvų rašytojų prašymus. Sunku budavo ir atskirti, kur tikras vargas beldžiasi į duris ir kur sumanys laisvų rašytojai siekia sau palengvinti gyvenimą. Mobilizuojant laikraščio draugus, kai kada ir per įvairias organizacijas, buvo bandoma prašanciuosius bent dalinai patenkinti.

Laisvų rašymas iš tremties į Ameriką vienu laikotarpiu buvo virtęs labai gyvas "biznis." Jei "Keleivyje" pasiskelbdavo kokia firma, lietuviška ar svetima, tai į ją, pagal skelbimą paduodamą adresą, imdavo plaukti dešimtimis laisvų su įvairiausiais prašymais. Dėl tokių maldavimų jauti laisvų gausybės keltas skelbėjų nutraukė net savo skelbimus "Keleivyje," nes sakė, per daug "baderio" su tais laiškais. . . .

Kartais į redakciją ateidavo laisvų su gana keisvais prašymais. Pavyzdžiui, žmogus iš Vokietijos rašo, kad jis Bostone turi artimą giminių ir nurodo jo adresą, bet tas giminių laiškus neatsiliepia. Taigi, rašėjas redakcijai "paveda" nueiti pas tą dėdę ir jam įkalbėti, kad jis nebūtų toks negiminingas. . . . Arba, ateina laiškas, jame įdėti \$3 prašymas prisiųsti tokių tai vaistų. Vaistų, pasirodė, nevalima gauti, bet beieškant vaistų ir laiško siunčiantes kur tai dingo ir net paieškojimas per laikraštį nesurado. Trys doleriai ir šiandien tebeguli redakcijoj.

Kalbant apie tremtinius reikia prisiminti spaudos reikšmę ir BALF'o darbe. "Keleivis" buvo pirmutinis laikraštis, kuris iškėlė mintį, kad visus mažuosius ir srovinis šalpos fondus reikia sujungti į vieną "Bendrą Amerikos Lietuvių Fondą," o kada toks fondas, "Keleivis" pasiūlytu vardu įsikūrė, laikraštis visą laiką fonduose darba rėmė, jį garsino ir, laikraščio leidėjų manyimu, savo pareigą šitame bendro darbo bare atliko. Jei kada tekdavo kritiškiau pasisakyti dėl BALF'o veiklos, tai visada buvo stengia-

Valparaiso Prisiminus

"Keleivis" pirmą kartą man pateko į rankas 1907 metais Valparaiso Universitete. Tąsyk ten susipažinau ir su kitais Amerikos lietuvių laikraščiais.

Vietoj čia bus priminti apie tai, kas tas Valparaiso Universitetas, kur jis randasi ir kuo jis užimponavo tokių laikų Amerikos lietuvių jaunimui.

Valparaiso Universitetas randasi Valparaiso mieste, gulinčiame šiaurinėje Indijos valstijos dalyje, netoli Chicago.

Valparaiso Universitetas buvo garsus Amerikos lietuvių tarpe perveik du dešimt metų. Ta mokslo įstaiga viliojo lietuvių ir kitų tautų jaunimą keletu savo ypatybių, būtent: buvo labai pigus, teikė neturintiems moksleiviams progą užsidirbti, turėjo įvedęs atėjimams specialias klases, kuriose ir nemokantieji angliškos kalbos ir tik pradinį mokslą teturintieji budavo priimami aukštesnėms studijoms.

Pirmieji lietuviai valparaisiečiai pusėtinai populiarino tą įstaigą Amerikos lietuvių spaudoje, nurodymai minėtas jos savybes.

Keletas šimtų lietuvių yra pabuvoję Valparaiso Universitete. Vieni jų pabuvoję vieną kitą semestrą ir patyrę, kad mokslo šakny yra karčios, išvykdavo atgal į pasaulį; kiti, žinodami, kad mokslo šakny yra karčios, bet vaisiai saldūs, išstverdavo ir siekdavo aukštesnės. Pasirinkdavo specialius ir jas baigdavo. Iš Valparaiso išėjo nemažas Amerikos lietuvių veikėjų ir profesionalų būrys.

Vienas iš pirmųjų ir kartu vienas iš žymiausių veikėjų Valparaiso Universitete lankiusių buvo p. Bronius Balutis, plačiai žinomas diplomatas. Jis Valparaisoj neilgai tebuvo, bet jis valparaisiečių gyvenimą įstaitė į tokias vėžes, kuriomis jis ejo iki galo. Jis ten įkūrė Lietuvių Literatūrinę Draugiją, įvedė jos susirinkimus, nustatė susirinkimų programas, išrupino iš universiteto vadovybės lietuvių kalbos pamokas,

masi, kad kritika nepakenkė bendrojo darbo idėjai ir mūsų tautiečių šelpimui.

buvo pirmuoju lietuvių kalbos mokytoju.

Valparaiso Universitete lankė prof. P. Sivickis, vienas iš žymiausių šių laikų lietuvių gamtininkų. Prieš tai per keturis metus įsai profesoriaro Filipinų Universitete Maniloj. Yra liks anapus geležinės užtango.

Valparaiso Universitete lankė architektas M. E. Zalodokas, kurio planais pastatyta Chicago lietuvių šv. Kryžiaus ligoninė ir imponuojantis prieglaudos namas Lietuvių Labdaringosios Sąjungos ukyje.

Jonas Brenza, Chicago Metropolitan State Banko įkūrėjas ir jo sėkmingas vedėjas, Valparaiso Universitete baigė advokato mokslus.

SLA daktaras - kvotėjas Dr. Steponas Biežis savo mokslo šaką baigė Valparaiso Universitete.

Lawrence, Mass., pagarsėjęs daktaras a. a. Kazys Mikolaitis savo mokslo šaką buvo baigęs Valparaiso Universitete.

Sėkmingas dentistas W. Terbury, Conn., Dr. P. Sapras, yra baigęs savo mokslo šaką Valparaiso Universitete.

Iš Chicagoj esančių daktarų ir dentistų nemažas skaičius baigė Valparaiso Universitetą.

Valparaisoj mokėsi nemažas skaičius ir tokių, kurie ruošėsi į kunigus. Valparaisoj mokėsi Cambridge, Mass., lietuvių klebonas kun. P. Juškaitis, taipgi Chicago Marquette Parko lietuvių klebonas kun. J. Paškauskas, a. a. kun. J. Svirskas, a. a. kun. J. Vaičiūnas ir keletas kitų.

Clevelande nesenai miręs muzikas ir kompozitorius V. Greičius savo šaką buvo baigęs Valparaiso Universitete.

Iš Valparaisoj buvusių lietuvių į Maskvos garbintojus išėjo tik vienas kitas. Jų čia neminiu.

I valparaisiečių literatūrinės draugijos knygyną bei skaityklą buvo siunčiami visi Amerikos lietuvių laikraščiai. Ateidavo keletas laikraščių ir iš Lietuvos. Ateidavo ir šv. Kazimiero Draugijos leisti ir Jakšto redaguotoji "Draugija." Visos knygų leidyklos savo

Mano Atsiminimai

Pas žmones, ypač pas senuosius, yra paprotys savo pergyvenimus, savo patyrimus papasakoti jaunajai kartai. Vieni turi daugiau patyrimų ir gali daugiau ką pasakyti, kiti mažiau. Tačiau kiekvienas žmogus, nežiurint kas jis būtų, savo laiku visgi yra pergyvenęs ką tokio nepaprasta, nepamirštama.

"Keleivio" 45 metų minėjimo proga turėjau nusiųkelti mintimis į praeitį, prieš 40 metų ir daugiau, pažvelgti, ką žmonių gyvenime laikraštis reiškia ir kuo jis pasitarnauja. Laikraštis užrekorduoja žmonių gyvenimo įvykius, svarbesnius nuotykius. Laikraštis yra mūsų dienų istorija.

I "Keleivį" pradėjau rašinėti po poros metų nuo jo įsikurimo. Reiškia, jau senai. Kiek ir ką per tą laiką į "Keleivį" rašiau, negi suskaičiuoti. Tas ir nesvarbu. Bet noriu atsiminti ir gerbiame "Keleivio" skaitytojams patiekti sekamus su "Keleiviu" daug bendra turinčius nuotykius.

Prieš 40 metų atvyko iš Lietuvos kunigas Žilinskas, buvęs šiaulių gimnazijos kapelionu ir laikinai apsiėjęs Gardner, Mass. Iš ten žiemos metu vieną vakarą kun. Žilinskas atvyko į Athol, Mass., pas lietuvių pasikolektuoti. Lankydamas lietuvių butus jis užėjo ir pas Kazį Baltaragį, kur mes trys vyrukai kvateravome. Šeiminkas, kunigą įsileidęs vidun, su juo kalbėjosi, o mes juo pašnekėj girdėjome. Kunigas

leidimo knygas siūsdavo dykai. Tai va, į tokių judrių ir aukštai siekiančių lietuvių būrelio tarpą nuolatai lankėsi "Keleivis." Kaip jis veikė į juos?

Reikia prisiminti, kad tai buvo laikai, kada Amerikos lietuvių minties gyvenimas buvo gajus, kada daugelis idėjomis degė degė. Pirmoje vietoje taip dėjos liberališkoje - socialistiškoje visuomenės dalyje. Toj idėjinėj agresijoj vadovavo liberališkieji ir socialistiškieji laikraščiai, kurių priešakyje buvo "Keleivis." Savo drąsa, savo idėjų griežtumu, savo akstinimu siekti vis aukščiau moksle ir apšvietoj "Keleivis" visiems imponavo, ir tiems, kurie griežtai su juom pažiuose skyrėsi.

Liberališka - socialistiškoji idėjinė agresija aktinė ir Romos katalikus prie veiklos. Viena iš tokių pasekų buvo "Draugo" atsiradimas. Tasai laikraštis, gabiai a. a. kun. Antano Kupo redaguotas, dažniausiai susiremdavo su "Keleiviu."

Mes valparaisiečiai budavom budrus ir atydus tu idėjinį imtynių žiuravai. Bet laikai keitėsi, keitėsi pasaulis, keitėsi žmonės, keitėsi jų idėjos. Tas viskas negalėjo neatsiliepti ir lietuvių gyvenimui, ir lietuvių srovinius santykius. Prideramas pasikeitimas yra ir "Keleivyje," bet pagrindė jis po senovei progresyviskas, pažangios minties šalininkas ir jos skleidėjas.

Laisvamanis.

paklausė: "Kas ten už senos?" ir rengėsi eit. Šeiminkas gi, norėdamas kunigą sulaikyti, pasakė: "Neapsimoka. Ten jie visi cičilikai."

"Tai nieko," sako kunigas, "aš pats irgi nuo rusų žandarų vos ant arklio pabėgau į Prusus."

Iėjęs į mūsų kambarį kunigas galvos linktelėjimu pasveikino mus ir paklausė:

—Kaip jum vyrai einasi? —Neblogai, — atsakėme veik vienbalsiai.

Pas mus tuo tarpu ant stalo gulėjo bent keli skirtingi lietuviški laikraščiai. Kunigas, paėmęs "Keleivį" į rankas, pavertė jį ir sako: "Populiarus laikraštis." Paškaitė dar kelius sakinius, paskui kunigas, padėjęs laikraštį, išėjo.

Vieną vasaros dieną po pusiaudienio, pirmame šio šimtmečio dešimtmety, dangus apsiniaukė, pakilo vėjas, pradėjo žaibuoti, griautinis griauti ir smarkiai lyti. Netrukus perkunas trenkė į namą, kuriame aš gyvenau. Laimei tuo laiku nebuvau namie, dirbau krautuvėję.

Perkunas pridarė daug nuostolių namo savininkui Jurgiui Gaižuniui. Perkunas nugriovė kamina, apardė stogą ir visus namo kambarius užteršė suodžiais, užvis labiausia nukentėjo patalinė. O šeiminkė buvo pritrunkta ir labai labai išgąsdinta.

Žinia apie šį įvykį žaibo greitumu apibėgo Athol miestelio gyventojus, ypačingai greitai pasiekė lietuvių. Netrukus visi ir visur kalbėjo, teiravosi, kaip ir kokių būdu perkunas apdaužė namą, kuriame bedievis gyveno. Tuli, ypačingai katalikai, teigė, kad tai buvo Dievo bausmė Gaižuniui už laikymą bedievio po savo stogu.

Tuojuo, po savaitės laiko skaitome "Keleivyje," kaip perkunas trenkė į namą, kuriame bedievis gyveno. Baisi nelaimė įvyko, bedievis gi gyvas liko ir dar apie tokią "bausmę" istoriją rašo. . . .

Tos laidos "Keleivis" ejo iš rankų į rankas. Graibstė "Keleivį" ir tie, kurie pirmiau bijoję jį ir į rankas paimti. Visi ir visos gaudė tą "Keleivio" numerį, kad patiem perskaityti, ką bedievis rašo, ar jis (bedievis) neišsigando tokios Dievo rustybės? Ar jis nesirėngė grįžti "prie Dievo ir tikėjimo." Taip ir panašiai žmonės kalbėjo.

Po kurio laiko užėnuo pas Joną Braškį, radau "Keleivį" nabagą taip nudėvėtą, kad likę tik skutai iš rankų į rankas beinant.

Vieną sekmadienį žiemos metu nuvykau Bostonan ir tik iš traukinio išlipęs netikėtai susitikau F. J. Bagočiaus, kuris tuomet studentavo. Mūdiem einant Broadway ant tilto šaldros vaikai pradėjo į mus mėtyti sniegul. Bet mes greitai prasišalinome. Gal vaikai manė, kad mes esam žydai. Aš tuomet buvau apšepęs, su barzduke. Toks pat buvo ir gerb. Bagočius.

Mes, pasiekę "Keleivio" (Nukelta į 16 pusl.)

Lawrenceo Lietuviai

SIOJ PUSĖJE 50 METŲ

1950 metais vasario 1 d. Maikė su Tėvu rašė apie Lawrence'o lietuvių veiklą prieš penkias dešimtis metų. Ten sakė, kaip lietuviai iš įvairių Lietuvos kampelių, daugiausia iš geltonųjų lyg aukso smėlynų, kur Baltoji Sventijanka, iš Dzukijos krašto atvyko čia ir apsigyveno tekstilės pramonės centre, gražiam Lawrencui. Kaip kitur taip ir čia įsisteigė savišalpos draugijos, parapija, piliečių klubas ir kitos švietimo bei kultūros organizacijos. Lawrence'as buvo stambi ir veikli lietuvių kolonija.

Baigdamas tą savo ilgą straipsnį žadėjau dar parašyti apie vėliau įsikūrusias organizacijas, ypač lietuvių tautišką parapiją, organizacijų veiklą ir jų vadus. Ne vien mano geri bičiuliai Lawrence'as, bet ir "Keleivio" redaktorius nuolat mane gnybėdavo, kad išpildyčiau savo pažadą. Gerai, čia bandysiu tai atlikti ir jei kam užmėnsiu ant bato netyčia, nerugokite ir atleiskite.

Baigdamas tą savo ilgą straipsnį žadėjau dar parašyti apie vėliau įsikūrusias organizacijas, ypač lietuvių tautišką parapiją, organizacijų veiklą ir jų vadus. Ne vien mano geri bičiuliai Lawrence'as, bet ir "Keleivio" redaktorius nuolat mane gnybėdavo, kad išpildyčiau savo pažadą. Gerai, čia bandysiu tai atlikti ir jei kam užmėnsiu ant bato netyčia, nerugokite ir atleiskite.

"Keleivio" Jubilėjus

Suėjo 45 metai, kaip visų mėgiamas "Keleivis" lanko Lawrence'o lietuvius. Tai yra didelė šventė, 45 metų jubilėjus. Tad bus pravartu peržvelgti, kokią rolę šitas laikraštis sulaukęs mūsų, dzukelių, gyvenime.

Jau tais laikais atėdavo apščiail laikraščius į Lawrence'ą, daugiau iš Mahanoyas, Bačkausko "Zvaigždė", socialistų "Kova", tautininkų "Vienybė Lietuvninkų", vėliau "Pirmyn" ir dar vėliau "Naujienos". Ligi "Keleivio" pasirodymui populiariausias, labiausia mėgiamas laikraštis buvo "Saulė". Joje dedamos trumpos žinutės iš "lietuviškų kaimelių", Taradaika su kočeliu, ir ypač arabiškos pasakos "Tukstantis Naktų ir Viena" — patraukdavo daug skaitytojų.

"Keleivis" Pasitiktas su Pragariska Ugnimi

"Keleivio" pasirodymas, ypač kai Gegužis su Michelsonu perėmė jį iš Zvingilo, buvo kunigų sutiktas su perkunijom ir tiesiog pekliška ugnimi. Kaip visur, taip ir pas mus prabaščiai griežtai draudė katalikams "cicilikų", laikraštį skaityti, tiesiai mest pečių ir sudeginti. Burdingierius, kurie skaito tą bedievišką "Keleivį", vyt iš namų. Ir, iš tikrųjų, ne vienam "cicilikui", ypač nedėldienį, kai šeimininkai pareidavo iš bažnyčios, bakiukai skrisdavo per langus, tekdamo jam ant saisdavo susirinkti savo skudurus ir pasieškoti naujo gyvenimui kambario.

Kaip užgintas vaisius buva visiems didžiausia pagunda, taip "Keleivis" plito it upė užtvėnkta vis prasi-verždama į kiekvieną bakūžę, į kiekvieną darbininko kambarį, ir tikrai žinau, nes pats prenumeratas rinkau, kad ne tik kiekvienoj stuboj, bet daugely vietų po 3, 4 ir 5 — kiek burdingierius, tiek "Keleivių" ten atėdavo.

džioje 1916 metų laisva įsigijo 25 akrų žemės plotą, mintis plito lietuvių tarpe, kuriame ne vien įsitaisė pui-ypač jaunimo eilėse, ginciai kūrė daržą, kuris visiems žitkybos klausimais ėjo vi-nomas, kaip "Tautiškas Parkas," bet šalinis įsitaisė ir šaunias kapines. Kasluoksmuose, daugiausia parapijonų tarpe. Pagaliau, žiemą buvo sušauktas Čibo salėje masinis visų lietuvių susirinkimas, kuriame pirmą kartą pasirodė ant estrados "bedievis" kunigas S. B. Mickevičius.

Mitinge suėjo kone visi laisvamaniai, sandariečiai, socialistai, visokie šliuhtar-niai ir užvis daugiausia Romos katalikai. Pirmininkavo, rodos, sandariečių vad-das Zigmąs Jankauskas; jis perstatė kalbėti kun. Mickevičių, kuris buvo sutiktas griausmingu rankų plojimu.

Kunigas atsistojęs, visų pirmą persižegnojo ir liepė visiems žegnotis. Žegnojasi katalikai, žegnojasi Zigmąs ir visi sandariečiai. Bet socialistai sėdi lyg prislėgti. Po tam Mickevičius užkomanderavo visus atsistot ir kalbėt paskui jį. Sukalbėjo Tėve Musų, Sveika Marija ir Tikiu į Dievą Tėvą. Socialistai ir čia neklausė, nesistoję ir nepotėriavo.

—Po šimts pypkių, kokia čia laisvamanybė, kad reik kalbėt poterių ir dargi tokius pat, kaip pas kunigą Jusaitį, — užkcentavo socialistų 64 kuopos pirmininkas Jurgis Skebinauskas ir išėjo laukan.

Kun. Mickevičius pasakė karštą prakalbą, didžiausiu pasimojimu atakavo Romos trusą ir kartu daug juokų prikrėtė. Pavyzdžiui:

—Viespatie Jėzau ant kryžiaus prikaltas, koks tu kudais, bet pasižiūrėk į savo įpėdinius, kokie jie riebus ir pilvoti! — šaukė Mickevičius.

—Kad tamsta irgi nevisai liesas, ir jau nemėnka pilvuką turi, gal prabaščėlis jau gimdysis antikristų? — atsiliepė senyba, bet dar nešpetna davatkėlė.

—Nutilk tu, viedema! — pasigirdo balsas. — Mest laukan tą ragana! — atsiliepė kiti. Bet Mickevičius geras ir gudrus kalbėtojas, neleido nieko išmesti ir nepilėdavo prie triukšmo ir suirutės. Tai šitaip prasidėjo kurimas tautiškos parapijos.

Įsigijo Bažnyčią, Kapus, Parką

Birželio 16 d., 1916 metais, pirmas mišias atlaikė jau nuosavoj bažnyčioj, kurią nupirko nuo protestonų už \$75,000. Pirmųjų mišių klausytis bei šiaip pažiopsot prisirinko pilnūtelė bažnyčia, įžangos dešimtukais surinkta \$120, o kolektada vė \$111.31. Viso \$231.31. Pradžia gera, biznis neprastas.

Pirmutiniai kurėjai tautiškos lietuvių parapijos buvo: Kajetas Vidunas, Karolis Butkevičius, J. Grinkevičius, Antanas Švitra, Ignas Umpa, P. Šimonis, J. Krivas, Antanas Snapauskas, Bolesius Vaitkunas, R. Gerčius, J. Stulginskas, M. Akstinas, Z. Kašėta, J. Stravinskas ir Martinas Kirmilas.

Už dešimties metų, 1926 m., jubilėjų šventė jau nuosavam parke. Vyriausiasis kalbėtojas buvo: Dr. K. Mikolaitis, Dr. J. Aleksa ir Fortunatas J. Bagočius. Balandžio 4 d., 1917 m.,

tė; kasierius, Steponas Pajarskas.

Pažvelgus į Lawrence'o lietuvių pusės amžiaus veiklą, "Keleivio" 45 metų sukaktuvių proga, tenka pasakyti, kad mūsų kolonija buvo gyva, judri, nerugo vietoje, žmonės siekė šviestis, daugiau žinoti, kultūrėti. Tame kolonijos gyvume didelis nuopelnas priklauso laikraščiu "Keleiviui," kuris per 45 metus lankė Lawrence'ą ir, tikime, lankys jį dar ilgus metus.

Viktoris Želionis
(A. Jenkins).

AR ATSIMENAT JI?

JUOZAS BABRAVIČIUS
Žinomas mūsų dainininkas, gyvenęs prieš karą Amerikoje ir plačiai žinomas koncertavęs. Prieš pat karą parvažiavo Lietuvon ir tenai pasiliko.

Laikas užsaisyti "Keleivio" kalendorių 1951 metais. Daug informacijų ir skaitymų. Kaina 50 centų.

Linkėjimai Musų Jubilėjaus Proga

(Atkelta iš 9 pusl.)

dovaną "Keleivio" jubilėju.

Simono Daukanto Klubu kurėjai buvo: Jurgis Semis, Jonas Petrauskas, Kasantas Andriūnas, Antanas Zinkevičius, Antanas Snapauskas, Stasys Puidokas, Julius Kieva, Charles Andrews, Petras Šimonis, Zigmąs Jankauskas ir Kazys Cook.

Dabartinį klubo komitetą sudaro: pirm. John Urbonas, vice-pirm. Rapolas Mikolaitis, fin. rašt. Petras Penkus, izd. Andrius Tataronis, prot. rašt. Augustas Veckys, ir šie valdybos nariai—V. Belazantis, B. Kibildis, A. Mickevičius, K. Andrews, K. Sušlis, Vytautas Vydunas, Vincas Akstinas, A. Cilcius, K. Palta-navičius ir K. Bižonis.

ZVILGSNIS Į "KELEIVIO" PRAEITĮ

Brooklynietis Franas Lavinskas sako, kad 45 metai, tai ne viena diena. Keturi dešimtys penki metai, tai ilgas mūsų gyvenime laikotarpis, ypač kuomet jis nėra rožėmis klotas. O "Keleivio" praeitis nebuvo lengva. Jis skynė sau kelią per sunkų darbą ir kovą. Pritraukti tiek daug skaitytojų, kiek "Keleivis" turėjo ir dar tebeturi, reikėjo energingo darbo ir agitacijos. Atsimenu, kaip mes ejom į minias, platinom knygas ir užrašinėjom "Keleivį," mūsų mylimą laisvos minties ir socialistinės dvasios laikraštį. Klerikalai ir kitokie fanatikai tada mus pravardžiavo, vykdavo iš namų ir mėtydavo iš "burdo," kas skaitydavo "Keleivį."

Buvo tai sunkios dienos, sunki kova. Bet mes ją atlaikėm ir laimėjom. Musų "Keleivis" išaugo į plačiausiai skaitomą lietuvių laikraštį Amerikoje.

Šiandien mes esame laimingi ir džiaugiamės, kad turim jau ne vien tik "Keleivį," bet ir "Naujienas," didžiausią ir rimčiausią socialistinės minties dienraštį. Labai linksma ir smagu turėti tokius laikraščius. Aš tikiu, kad "Keleivis" susilauks dar ir kitų 45 metų. Nors aš pats tos sukakties jau nesulauksiu, nes per senas, bet trokštu, kad "Keleivis" ilgai dar gyvuotų ir šviestų naują mūsų kartą, kaip švietė mus per praeitį 45 metus.

Lai gyvuoja "Keleivis"! Pranas ir Ona Lavinskai.

MANCHESTERIO LIETUVIŲ BENDROVĖ

Manchester, Conn.

Prisiunčiu Manchesterio Lietuvių Bendrovės trumpą istoriją ir \$10, kaip auką Maikio Tėvui ant batų. Musų bendrovė gyvuoja jau 25 metus. Būrelis kilnios minties lietuvių 1924 metais sumanė, kad Manchesterio lietuviams reikia įsigyti nuosavas namas susirinkimams ir pramogoms. Darbas pradėtas sunkiomis aplinkybėmis, nes jį trūkdė minčių skirtumas ir abejonės, ar bus galima sukelti pakankamai pinigų. Komitetas atsisaukė į draugijas ir pavienius, kviesdamas visus stoti į bendrą darbą. Buvo įkurta ir inkorporuota bendrovė \$50,000 kapitalui sukelti. Ši suma padalyta į šerų po \$25. Bendrovės kurėjai buvo: A. Petronis,

P. Ambrozas, J. Brazauskas, J. Kiltušas, J. Kraužaitis, A. Brazauskas, A. Dix-Dikšas ir Vincas Marcinkevičius. Šitam darbu pritarė visos draugijos, bet jos buvo neturtingos. Kad paraginti žmones pirkti šerų, buvo surengtos prakalbos ir pakviestas kalbėti adv. Bagočius iš Bostono. Jis pasakė karštą prakalbą ir įtikino publiką, kad bendrai dirbant šalį nesunku bus pastatyti. Ir jo žodžiai išsipildė. Salė buvo pastatyta ir tas pats Bagočius dalyvavo jos atidaryme.

Istatus bendrovei parase komisija susidedanti iš A. Petronio, K. Bočiaus, A. Tvaronačio, J. Užupio ir P. Ambrozo. Bendrovėj darbuojasi ir moterys: K. Karpuskienė, Katkauskienė, Ona Lemežienė, Marcelė ir Marijona Bujavičienės, J. Biretlienė, Marijona ir Ona Užupienės, M. Zorskaitė, Salma Smith, Agnėška Marcinkevičienė, Adelė Hussey, Albina Kasemis, K. Bastienė, B. Kvietkienė, Elena Brazauskienė ir daug kitų.

Bet daug brangių darbuotojų bendrovė per 25 metus jau neteko. Mirė jau 5 jos kurėjai ir 38 šerinin-kai. Šių metų valdybą sudaro: pirm. A. Bujavičius, vice-pirm. J. Kvietkus, fin. sekr. Howard Kwash, rašt. A. Biretta, izd. J. Chiziū, izdo globėjai L. Brazauskas, J. Sell ir H. Smith. A. Biretta, Koresp.

Bet daug brangių darbuotojų bendrovė per 25 metus jau neteko. Mirė jau 5 jos kurėjai ir 38 šerinin-kai. Šių metų valdybą sudaro: pirm. A. Bujavičius, vice-pirm. J. Kvietkus, fin. sekr. Howard Kwash, rašt. A. Biretta, izd. J. Chiziū, izdo globėjai L. Brazauskas, J. Sell ir H. Smith. A. Biretta, Koresp.

Šių metų valdybą sudaro: pirm. A. Bujavičius, vice-pirm. J. Kvietkus, fin. sekr. Howard Kwash, rašt. A. Biretta, izd. J. Chiziū, izdo globėjai L. Brazauskas, J. Sell ir H. Smith. A. Biretta, Koresp.

Šių metų valdybą sudaro: pirm. A. Bujavičius, vice-pirm. J. Kvietkus, fin. sekr. Howard Kwash, rašt. A. Biretta, izd. J. Chiziū, izdo globėjai L. Brazauskas, J. Sell ir H. Smith. A. Biretta, Koresp.

WORCESTERIO LIETUVIŲ KLUBAS

Worcester, Mass.

1903 metų gruodžio 27 d. Moterims labai patinka Moterų Skyrius "Keleivy-tių susirinkimas, kuriame buvo nutarta kurti Lietuvių Piliečių Klubą. Įdomu, kad šios susirinkimo užsakė bažnyčioj kun. Juozas Jakšys. Pirmininku buvo išrinktas Vincas Kupstas, kuris pirmininkavo per 4 metus.

1907 metų pradžioje nutarta užsiprenumeruoti "Vienybę Lietuvninkų," "Kovą," "Keleivį" ir "Amerikos Lietuvį." Klubas jau turėjo savo susirinkimams pasisamdes butą prie 96 Green St. Išmokėjus \$12.25 už laikraštį prenumeratą, izde liko \$2.28. Nariai duoklių dar nemokėjo.

1909 metais prie klubo įsikūrė "benas." Tais metais čia buvo ruošiamas 24-tas SLA seimas. Jo išlaidoms padengti klubas nutarė surengti "ferus" ir rinkti aukas. Aukų surinkta \$1.20. Kiek buvo pelno iš "ferų," negalėjom sužinoti, bet tų pačių metų pabaigoje klubas turėjo banką jau \$400.60. Pirmininku tais metais buvo Juozas Kalakauskas, sekantaisiais metais Tamas Rubikas, paskui Jonas Galeckas, po juo Juozas Neviackas, o 1918 metais buvo išrinktas muzikas Jonas Dirvelis, kuris išbuvo klubo pirmininku per 26 metus. Po jo yra pirmininkavęs Pranas Stepys ir Vytautas Skrinkis. 1951 metais pirmininku išrinktas Jonas Činis.

Kai kurės nepriklausoma Lietuvos valstybė, Worcesterio Lietuvių Piliečių Klubas paaukojo \$500 Lietuvos Šaulių Sąjungai. Jis remia Lietuvos reikalus ir dabar dalyvavo visuose trijuose Amerikos Lietuvių Kongre-

suose: Pittsburghe, Chicagoje ir New Yorke. Musų jaunimui lavinti, jų būbų orkestrai, klubas yra paa-u-kavęs \$500 ir nemokamai duoda patalpas jų susirinkimams.

Dabar klubas jau turi pastatę gražų nuosavą namą prie 12 Vernon gatvės, kuris šiandien yra visos mūsų kolonijos centru. Be to, klubas turi gražų vasarnamį, kur nariai su savo šeimomis gali suvažiuoti ir smagiai laiką praleisti.

Pilnų narių klubas turi 1,050, kurie dabar moka po 50 centų į mėnesį, ligoje gauna po \$7 pašalpos į savaitę, o mirties atsitikime \$200. Mirusiam nariui klubas atiduoda paskutinį tarnavimą: skiria karsto nešėjus ir nuperka gėlių vainiką.

Klubo turtas šiandien siekia virš \$200,000.

Mūsų klubas sveikina "Keleivį" susilaukusį 45 metų sukakties ir linki jam keliauti toliau į lietuvių bakūžes nešant apšvietą, skelbiant tiesą ir palaikant lietuvių tautybę. Prie šių linkėjimų klubas prideda \$10 dovaną. Komisija:

A. Kriaučialis,
J. Dvareckas,
J. K. Shaloviejus.

MANO NUOMONĖ APIE "KELEIVĮ"

"Keleivis" tarnauja lietuvių visuomenei, ir mūsų visuomenė su žingeidumu jį skaito. Lietuviai myli "Keleivį" dėlto, kad jam randa naudingų ir pamokinančių raštų. Jame telpa įdomių žinių iš istorijos, geografijos ir tt.

Moterims labai patinka Moterų Skyrius "Keleivy-tių susirinkimas, kuriame buvo nutarta kurti Lietuvių Piliečių Klubą. Įdomu, kad šios susirinkimo užsakė bažnyčioj kun. Juozas Jakšys. Pirmininku buvo išrinktas Vincas Kupstas, kuris pirmininkavo per 4 metus.

1907 metų pradžioje nutarta užsiprenumeruoti "Vienybę Lietuvninkų," "Kovą," "Keleivį" ir "Amerikos Lietuvį." Klubas jau turėjo savo susirinkimams pasisamdes butą prie 96 Green St. Išmokėjus \$12.25 už laikraštį prenumeratą, izde liko \$2.28. Nariai duoklių dar nemokėjo.

1909 metais prie klubo įsikūrė "benas." Tais metais čia buvo ruošiamas 24-tas SLA seimas. Jo išlaidoms padengti klubas nutarė surengti "ferus" ir rinkti aukas. Aukų surinkta \$1.20. Kiek buvo pelno iš "ferų," negalėjom sužinoti, bet tų pačių metų pabaigoje klubas turėjo banką jau \$400.60. Pirmininku tais metais buvo Juozas Kalakauskas, sekantaisiais metais Tamas Rubikas, paskui Jonas Galeckas, po juo Juozas Neviackas, o 1918 metais buvo išrinktas muzikas Jonas Dirvelis, kuris išbuvo klubo pirmininku per 26 metus. Po jo yra pirmininkavęs Pranas Stepys ir Vytautas Skrinkis. 1951 metais pirmininku išrinktas Jonas Činis.

Kai kurės nepriklausoma Lietuvos valstybė, Worcesterio Lietuvių Piliečių Klubas paaukojo \$500 Lietuvos Šaulių Sąjungai. Jis remia Lietuvos reikalus ir dabar dalyvavo visuose trijuose Amerikos Lietuvių Kongre-

A. Biretta.

MANO LINKĖJIMAI "KELEIVIUI"

Keturiasdešimt penki metai, kaip "Keleivis" keliauja po platų pasaulį, tai gražus laiko tarpas. Mielas "Keleivis," linkiu tau keliauti dar ilgus, ilgus metus, ir ne sykį į savaitę, bet kasdien.

Taip pat linkiu "Keleivio" redakcijai ir administracijai visiems štai-bui, buti-sveikiems ir ištvermingai kovoti už demokratiją, už laisvą Ameriką ir už nepriklausomą Lietuvos atstatymą.

J. Krasinskas.
Worcester, Mass.

Kaip Atradau 'Keleivio' Redakciją

(Atsiminimų žiupsnelis)

Kilus rusų-japonų karui Lietuvoje ukininkai buvo apkrauti naujais mokesčiais. Jie turėjo mokėti taip vadinamą pagavės, padumės, žemės mokesį ir dabar—nuo galvijų galvos, o žmonės Lietuvoje tą mokesį praminė „pauodegės mokesčiu“.

Buvau geru pusberniu, mokiausi Mariampolėje. Rodos 1905 metų rudenį bene mokiny Ambraziejus Blažys, dabar gyvenęs Worcester, Mass., atnešė man, anot jo, „amerikoniską“ laikraštį, tai buvo „Keleivis“. Atsidėjęs jį pradėjau vartyti, skaityti. Žiūri viename puslapyje pašėlusiai prasminga karikatūra. Rusų caras Mikė antrasis nutvėręs Lietuvos kiaušė rištą uodegą sako: „Dava! tri kapeiki.“ Tai buvo tokia skaudi ne vien tik rusų caro, bet visos jo imperijos pajauka. Bet pašiepta visai teisingai ir prasmingai. Staiga mano akyse rusų imperijos galybė smuko ir rusų caras Mikė ant rasis virto nykštuku.

Tą „Keleivio“ numerį gražiai sulankščiau, paslėpiau ir pasiryžau jį pargabenti savo kaimo ukininkams parodyti.

Žiemos šventėms parvykau į Žalvėdžių kaimą. Prieš Naujus Metus buvo sušaukta kaimo krivulė mokesčių išdėstymo reikalais. Kaimo krivulės visuomet rinkdavosi mano tėvų ukyje. Mat buta didesnį gyvenamo namo, kur galėjo tilpti visa dvylika to kaimo ukininkų ir, be to, mano tėvas buvo tiek raštingas, kad galėjo mokesčius visiem išdėstyti, kvitas parašyti ir kas reikėjo paskaityti. Tai gi, kai visi kaimo ukininkai susirinko ir susisėdė apie stalą pradėjo įvairiais reikalais šnekučiuoti, aš pakisau jiems „Keleivį“.

Vargu žiemos metu, štai kad ir prieš pat Naujus Metus perkunija būtų sukėlusį tokį nusistebėjimą, koks dabar jų veiduose pasirodė.

„Dava! tri kapeiki!“ visų buvo kartojama. Ir tie trys žodžiai visiems buvo nesvetimi. Juk ir jie savo tarpe tą mokesį praminė pauodegės mokesčiu, o čia štai tas Amerikoje einas laikraštis, jų pirmą kartą regėtas, lyg būtų nugirdęs jų aimanas ir to mokesčio vardą čia taip vaizdžiai laikraštį pavaidavo.

—Ot tai tau ir Amerika! Nieko nebijo. Laisvi žmonės, laisvas kraštas. Šitai vykusiai pašėpki tu man visą caro galybę, net jo paties nesigailint!—Kalba vienas iš tų ukininkų, o kitas dar pridėjo:

—Rodos Amerikon iš mūsų tarpo tik ukininkai ir bėrni ten išvyko, jokių mokslo neturėdami, o, šė tau, jau turi savus laikraščius ir pilną supratimą, kas pas mus dedasi. Štai ką daro laisvė!

Ilgai dar ukininkai savo tarpe kalbėjosi, skaitė „Keleivį“, jo žiniomis dalinosi ir jau vidurnaktį artėjant, skirstėsi. Tai bene viena

atsirekomenduoti, bet pasiūnų vežamas, Bostoną tuoj aplėisti. Tai gi, balandžio 5 d. jau du metai kai mindžiojo šio krašto žemę. Iš tų dviejų metų vos trys mėnesiai darbingi, nors mažai našingi. Sveikata sukiūzo. Lyg būtų kas tyčiomis durimis priėmęs širdį.

Nenusimenu, esu tikras, kad sveiku tarp sveikųjų dar pabuvosi, kartu su jais gyvenimu pasidžiaugsiu ir pasijuoksiu. Čia dedu savo seną slapyvardį, vartotą „Keleiviui“ ir „Darbo Balsui“ rašant. J. B-dis.

Spauda - Organizatorius

FRANAS LAVINSKAS

Ilgametis „Keleivio“ korespondentas ir platintojas, uolus visuomenės darbuotojas.

Jau 44 metai, kaip susipažinau su „Keleiviui“. 1907 metais gyvenau Gilbertone, Pa. Kasiau anglis „gengvė“, su šiupele kroviau atsautas anglis į vežimukus. Dirbau pas Kepežinską. Šiandien jau nei tų mainėrių, nei tos kasyklos nebėra. Bet miestelis yra, tik kai pernai lankiausi, tai radau visai kitoki, negu jis buvo prieš 43 metus.

Gilbertone susipažinau pirmiausia su lietuviška spauda Amerikoje. Ten pažinau „Saulę“, „Darbininkų Viltį“, „Lietuvą“, „Vienybę“. Ten pirmą kartą išgirdau ir „šliuptynių“ pavadinimą, kurį man davė Jonas Tomkevičius, didelis lietuviškų laikraščių skaitytojas, nors man pradžioje nesuprantama buvo, ką tas pavadinimas reiškia. Gilbertone buvo lietuviškų laikraščių platintojas, „gazietynkas“ Ambraziejus, tai per jį ir gaudavau laikraščius.

1907 metų viduryje iškilčiau gyventi į Girardville, Pa., kur buvo didesnės kasyklos ir daugiau lietuvių. Ten Jonas Marcinkevičius mane ir supažindino su nauju draugu—„Keleiviui“, bet patarė laikraščio nerodyti gaspadinėi, kad nei-

vytų iš „burdo“. Skaitydavau lauke arba salione, kur laikraštį ir palikdavau. 1908 metais jau skaičiau „Kovą“, „Dilgėlės“ ir jau pažįstamą „Keleivį“.

1908 metais rudenį Girardville turėjome lietuvišką pralabas. Kalbėti atvyko jaunas, ilgais plaukais vyrukas, Antonovas (Dr. Montvidas). Po pralabų buvo įkurta LSS 79 kuopa ir pradėjome organizuoti gyvenimą. Iš kuniginių, kuriems vadovavo kun. Mikulius, tekdavo girdėti visokių pravardžiojimų: vadinav mus šliuptyniais, cicilikais, paklydėliais ir panašiais vardais. Teko ir vėrėti, nes šeiminiškai nepatiko, kad „šliuptynis“ gyvena jos pastogė. LSS 79 kuopa turėjo savo kny-

SOUTH BOSTONO LIETUVIŲ PILIEČIŲ NAMAS

South Bostono lietuviai gali didžiulius įsigyti tokį namą, kokio, tur but, neturi jokia kita mūsų išėjimo kolonija Amerikoje. Ši pastata buvo sau pasistatęs South Bostono Savings Bankas, milijoninė įstaiga, bet Lietuvos Piliečių Draugija jį nupirko. Su remtu jis jai kainuoja \$186.750. Trobesys iš keturių aukštų, pastatymas iš tašyto akmens, apatinis aukštas iš aluminio ir stiklinių blokų. Žemutiniame aukšte yra moderniški įrengtas klubai, o viršuje kelios puikios salės su bufetais, kur laikomi banketai, organizacijų susirinkimai ir suvažiavimai.

South Bostono Lietuvos Piliečių Draugija turi apie 1,400 narių ir apie \$216,900 turto. Šių metų valdybą sudaro:

Adv. J. J. Grigalius, pirmininkas;
A. J. Namaksy, vice-pirmininkas;
Adv. A. J. Young, raštininkas;
Charles White, finansų sekretorius;
A. J. Chaplik, išdėstas, ir
Felix Grendal, maršalka.

Direktorių Taryba: Juozas Arlauskas, Povilas Lapėnas, Stasys Mockus, Dr. A. Kapočius, Juozas Lekys, Albinas Neviera ir Feliksas Zaleckas.

gynėli, iš kurio imdavau knygas skaityti, o nuo 1909 metų pradėjau ir aš pats knygas ir laikraščius platinti („pedliavoti“).

„Pedlioriaus“ darbas tada buvo gana įdomus. Būvo daug jaunų žmonių iš Lietuvos, kuriems pardavau laiškus su dainomis, siųsti į Lietuvą, įpiršdavau ir knygučių, o dažnai ir laikraštį užrašydavau. Bet „pedlioriaus“ darbas būdavo ir pavojingas. Jei pataikydavai tarp davatkiškų žmonių ir negalėdavai pasirodyti, kad esi geras katalikas, tai galėjai tikėtis visokių nemalonumų. Senas „pedliorius“ iš Shenandoah, Baltrus Deperackas, pamokė mane, kad reikia su savimi visada turėti „perkunsargį“—škapliu, rožančių ir kitų švėstų daiktų, tai, sako, negausi šluotos nei iš davatki. Platinav visokius laikraščius, kokių kas norėjo, neblogaiėjo ir įvairios knygutės. Laikraščius ir knygas platinavau nedarbo dienomis, arba kada darbe buvo pertraukos.

1911 metais užėjus nedarbui persikėliau į Athol, Mass. Miestelis nedidelis, bet gražus. Lietuvių gana daug, bet bažnyčios neturi. Retkarčiais atvykdavo kun. Jakaitis, pasikolektuodavo ir vėl išnykdavo. Ten platinav „Keleivį“, įvairias knygas ir kitus laikraščius. Ten atgaivinome LSS 114 kuopą. Pralabas sakė jaunąs Bagočius, o apie SLA kalbėjo Živatkauskas. Su gyvenimais tarp lietuvių, nežiūrint visokių pasiskirstymų, buvo geras, iki 1913 metų, kada kun. Jakaitis atkvietas atvyko į tą miestelį koks tai lietuviškas kapucinas. Jis arių bažnyčioje pradėjo lietuvių virkdyti ir saikinti ir per visą savaitę pludo „bedievis“ ir netikėlius. Baigdamas savo erziniomis misijas tas kapucinas, iškėlęs kryžių, pradėjo saikinti žmones, kad neskaitytų bedieviškų laikraščių, nelaikytų namuose „cicilikų“, degintų „netikusius“ raštus. Žmonės atsilaukė tokius apžadus darė, nes iškeltas kryžius ir griausmingas kapucino balsas verste vertė žmones prisiekti.

Baigdamas savo kiršini mo darbą kapucinas paklausė: Gal kam kas neišku ir norite klausimų duoti? Vienas jaunas socialistas, Jonas Kaulačia, tuoj ir atsiliepė, sako: „Dvasiškas tėve, ar Kristus mokė nekęsti savo brolių ir seserį, ar liepė juos mušti, ar įsakė deginti nepatinkamus raštus, ar gal mokė mylėti savo artimą?“

Kaip tik kapucinas išgirdo tą klausimą, tuoj barzdą pastatė ir pradėjo šaukti: „Meskit lauk!“ Geri katalikai tuoj sugriebė „kaltininką“ ir išmetė Joną lauk, bet nemušė. Mes kiti, kurie buvome atėję pažiūrėti, barzdocius, likome nepaliesiti, nors „geri katalikai“ j mus ir šnairavo.

Tą pat vakarą ir ant rytojaus visi „cicilikai“ pajutome, ką reiškia kapuciniską „artimo meilę“, nes visų tikrų ir įtariamų „bedievių“ ir „cicilikų“ baksai pradėjo lėkti lauk iš dievobaimingų namų. Brolis metė iš namų brolių, giminės susipyko, susirtejo. Mano gaspadinė Mockevičienė išpra-

šė ir mane iš savo namų, nes jai taip patarė arių kunigas, kuris iš kapucino apie mane sužinojo. Tada gavome puikią pamoką, kaip „dvasios vadovai“ su pranta artimo meilę...

Rodos 1912 metais Amerikon atvyko Leonas Pruseika. Jam atitraukti į Ameriką rinkome aukas, o aš buvau išsiderėjęs iš V. Paukščio, kad jis atvykęs mums pasakys gerą pralabą. Bet kai reikėjo gauti svetainę, kuniginiai pasiūlydavo, kad mums niekas svetainės neišnuomotų. Pagaliau gavome žydų sinagogą ir L. Pruseika pasakė sinagogoj pralabą.

Kai Amerikon atvyko Pijus Grigaitis, tai buvo didelis įvykis mūsų gyvenime. LSS rajonas, kuriam pirmininkavo tada Domas Klingga, vėliau nudardėjęs pas tautininkus, rengė jam pralabas. Turėjome didelį nusivylimą, kai vietoje lauktojo kalbėtojo, dėl jo ligos, atvyko L. Pruseika, kurį jau buvome girdėję sinagogoje.

1914 metais vėl grįžau į Girardville gyventi. Ten ir vėl platinav laikraščius ir knygas. Iš laikraščių daug išplatindavau „Keleivį“, bet platinav be skirtumo, kas kokio norėjo, nors socialistiniams laikraščiams duodavau pirmenybę. Patyriau per tą laiką „pedlioriaus“ darbą ir iš savo patyrimo galiu pasakyti, kokios įtakos į ateivių gyvenimą turėjo mūsų spauda. Ji mus švietė, ji padėjo organizuoti, ji padėjo suprasti mūsų tautinius ir darbininkiškus reikalus. Atimkit iš mūsų išėjimo gyvenimo spaudą, kas joje būtų buvę? Butume visiškai pakrikę, neorganizuoti ir mūsų bendrais tautos reikalais visiškai nesirūpintume. Spauda buvo mūsų mokykla ir vadovas. Iš savo patyrimo žinau, kad laikraščius skaitantis žmogus visada yra daugiau apsiiręs, suprantantis ir pakantresnis kitų manančių žmonių atžvilgiu.

Frank Lavinskas.

PROF. VACLOVAS BIRŽSKA

Visuomenininkas, literatas, istorikas ir „Keleivio“ bendradarbis.

MANO ATSIMINIMAI

(Atkelta iš 14 pusl.)

įstaigą, į vidų įeiti negalėjome, nes durys buvo užrakintos. „Keleiviui“ vizitą padaryti negalėjau. Mudu persiskyrėme, aš patraukiau pas bičiulį Joną Raulinaitį, kuris jau miręs ir kuris tuomet užsiėmė laikrodžių pardavinėjimu.

Raulinaitis buvo žmogus rimtas, veiklus ir nuosirdus „Keleivio“ rėmėjas. Kiekvieną kartą, kada tik jis atvykdavo į Athol, visuomet kam kam užrašydavo „Keleivį“. Minint „Keleivio“ sukaktuves, reikia prisiminti ir jo uolius draugus, kurių jau nebėra mūsų tarpe.

Tai buvo 1910 metai, dienos nepamenu, „Keleivio“ painformuoti susiorganizavome burelis vyrų, viso tuzinas. Musų tarpe buvo ir J. Raulinaitis iš Bostono. Nusisamdėme laivelį ir pavakarej pasileidome vandenimis į šiaurės vakarus. Privažiavome salukę, išlipome, sukurėme ugnį, žuklavome, žuvis kepėme, anekdotus pasakojome ir dažnai, tai vienas tai kitas, dirstėdavome į „Keleivį“, kad geriau įsitikinus kada ir iš kurios pusės atskris laukiamoji viešnia—Halley kometa.

„Keleivis“ mum tada buvo ir astronomas, ir filosofas, ir teisingų žinių teikėjas.

„Keleiviui“, kaip darbo žmonių laikraščiu, linkiu nenukrypti nuo užsibrėžto tikslo ir trumpoje ateityje pasistengti pradėti savo skaitytojus lankyti du kartu per savaitę.

Taip pat linkiu „Keleiviui“ gyvuoti dar ilgus, ilgus metus ir nešt šviesą, tiesą ir paguodą skaitytojams.

J. D. Tauris.

Shamokin, Pa.

RUSŲ IMPERIALIZMAS

(Atkelta iš 13 pusl.)

rusas Jabločkin; ne Marconi išrado bevielį telegrafą ir radiją, ne broliai Wright pirmieji pastatė lėktuvą, ne Vakarų ir Amerikos mokslininkai pirmieji suskaldė atomą—visą tą ankščiau yra padarę rusai.

Kartu eina garbinimas carų laikų herojų, kaip didelio užkariautojo Suvorovo, žiauriojo Maskolijos reformatoriaus Petro I ir pan. Tokios filosofijos ir urapatriotizmo pasireiškimai plačiai pasirodo: į visus svarbesnius postus kominformoje ir sovietų administracijoje statomi beveik išimtinai viešpatuojančios tautybės žmonės; į „brolis-kas respublikas“ statomi irgi išimtinai maskoliai daboiti, kad viskas eitų pagal Maskvos norus.

Vidaus reikaluose sovietų imperializmas pasireiškia kraštutine centralizacija visų valstybės reikalų rankose 13 žmonių politbiuro, kurių niekam nevalia kritikuoti ir virš kurių stovi visagalis diktatorius.

Kraštutinis centralizmas negali pakęsti net šešelio ukinio bei politinio savistovumo atskirose sovietų imperijos dalyse. Neseniai buvo likviduoti Estijos ir Latvijos „prezidentai“—koministai—už tai, kad jie rodė norą daugiau rūpintis savo krašto reikalais, negu leido Maskva.

Politinėms laisvėms neliko vietos. Gali veikti tik viena politinė partija—koministinė. Politinės policijos milžiniškas aparatas užgnaužė visą, kas netinka bolševizmui. Ir sovietinis imperializmas virto despotizmu ir reakcija, žiauresne negu carų laikais.

Revoliucijos pradžioj bolševikai paskelbė panaikinti žmogaus eksploatacijos kitų žmogum, bet prieš tai, kad sovietinė biurokracija eksploatuoja darbininką ir valstietį tokiu mastu, kokio nemato joks kapitalistinis imperializmas. Po 30 metų nuo socializmo nieko neliko.

V. Siraitis.